

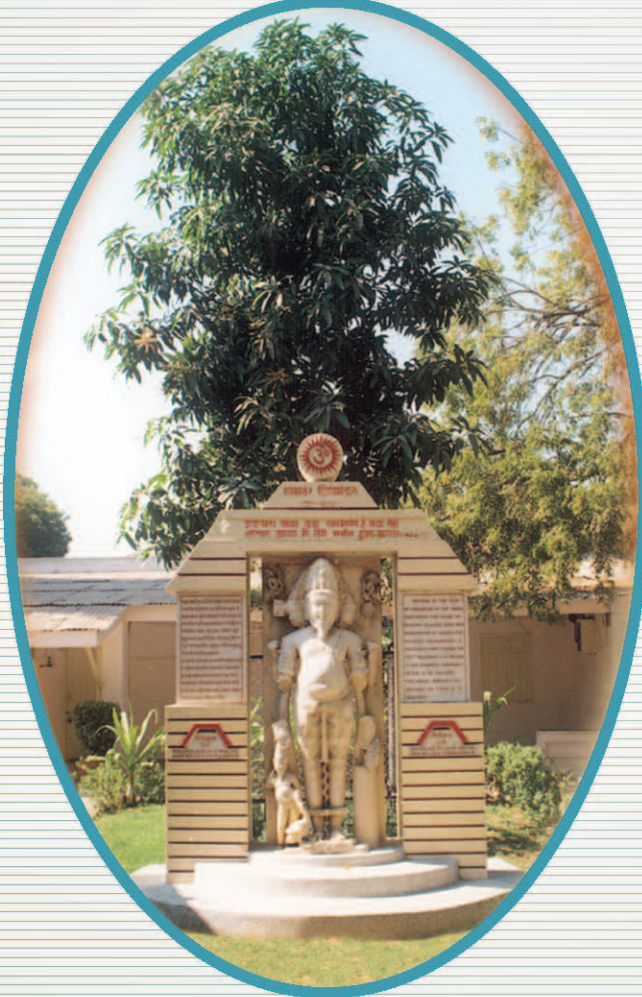
ISSN 0976 – 9609 V-Vidyanagar

वर्ष: २० अंक: ११

नवम्बर: २०१८

सर्वांग अंक : ५६५

वि-विद्यानगर

CHARUTAR VIDYA MANDAL

(Est: 1945)

Vallabh Vidyanagar-388120

www.ecvm.net

સીવીએમ સંચાલિત બીજેવીએમ કોલેજના એન.એસ.એસ. યુનિટના સ્વયંસેવક કિશનકુમાર કોઠિયાને રાજ્યકક્ષાનો એન.એસ.એસ. એવોર્ડ એનાયત કરતા ગુજરાત રાજ્યના માનનીય શિક્ષણમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રસિંહ યુડાસમા તથા અભિનંદન પાઠવતા સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટીના કુલપતિશ્રી પ્રો. ડૉ. શિરીષ કુલકર્ણી, એન.એસ.એસ. કોઓર્ડિનેટર જાગૃતિબેન સુવેરા તથા સીવીએમના અધ્યક્ષશ્રી ઈજનેર ભીખુભાઈ પટેલ, સીવીએમના કુલપતિશ્રી ડૉ. ભાવેશભાઈ પટેલ, માનદમંત્રીશ્રી ડૉ. એસ.જી. પટેલ, પ્રિન્સિપાલ ડૉ. કેતકી શેઠ, મધ્યસ્થ સમિતિના ઉપપ્રમુખ તથા એન.એસ.એસ. પ્રોગ્રામ ઓફિસર ડૉ. પરેશ મોરધરા તથા શ્રીમતી આર.એન. વોરા દૃશ્યમાન થાય છે.

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી આયોજીત ઈન્ટર કોલેજીએટ યુથ ફેસ્ટીવલમાં સીવીએમ સંચાલિત ઈલસાસ કોલેજ પરિવારને અભિનંદન પાઠવતા સીવીએમના અધ્યક્ષશ્રી ઈજનેર ભીખુભાઈ પટેલ તથા માનદ સહમંત્રીશ્રી રમેશભાઈ તલાટી દૃશ્યમાન થાય છે. ઈન્સેટ તસવીરોમાં અભિનંદન પાઠવતા ઉપપ્રમુખશ્રી મનીષભાઈ પટેલ, સીવીએમના કુલપતિશ્રી ડૉ. ભાવેશભાઈ પટેલ, સંસ્થાના આચાર્યશ્રી ડૉ. સત્રી થોમસ તથા શિક્ષકગણ દૃશ્યમાન થાય છે.

તંત્રી
ઉર્વીશ ધ્યાયા

પરામર્શન

નરેશ વેદ • રાજેન્દ્રસિંહ જાડેજા
જયન્ત ઓઝા • ભગીરથ બ્રહ્મભટ્ટ

આર.પી. પટેલ

સંપાદન-સહાય

અનિતા એ. સાળુંકે

પ્રકાશક

ડૉ.એસ.જી. પટેલ

માનદ મંત્રી, ચારુતર વિદ્યામંડળ
વલ્લભ વિદ્યાનગર-૩૮૮૧૨૦

•

મુદ્રક

આણંદ પ્રેસ, ગામડી- આણંદ

વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિએ વિદ્યાનગરની વિભાવનાને મૂર્ત કરતું વિશાળ જ્ઞાનસંકુલ

પ્રાથમિક અને માધ્યમિક કક્ષાએ ગુજરાતી તથા અંગ્રેજી માધ્યમમાં શિક્ષણ સુવિધાઓ • ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ સંકુલના વિજ્ઞાન, સામાન્ય, ગૃહવિજ્ઞાન પ્રવાહ • ઉચ્ચ શિક્ષણ ક્ષેત્રે વિનયન, વાણિજ્ય, વિજ્ઞાન, ગૃહવિજ્ઞાન, યંત્રવિજ્ઞાન, ઈજનેરી વિજ્ઞાન, ઔષધ વિજ્ઞાન, લલિત કલાઓ-ચિત્ર, સંગીત, નૃત્ય, શારીરિક શિક્ષણ, આયુર્વિજ્ઞાન, બાયોટેકનોલોજી, હોટેલ મેનેજમેન્ટ ટુરિઝમ ટ્રાવેલના અભ્યાસક્રમોને આવરી લેતી કૉલેજ ઓફ બિઝનેસ એન્ડ એડમિનિસ્ટ્રેશન, અંગ્રેજી ભાષાશિક્ષણ તથા પ્રશિક્ષણ વ્યવસ્થાની કૉલેજ

- અનુસ્નાતક કક્ષાએ વાણિજ્ય અને વ્યવસ્થાપન, વિજ્ઞાન, ઔષધવિજ્ઞાન, ગૃહવિજ્ઞાન, ઈજનેરી, દર્શનશાસ્ત્ર, અંગ્રેજી પ્રશિક્ષણના અભ્યાસક્રમો
- વિવિધ વિદ્યાશાખાઓમાં વ્યાપક સંશોધનની સુવિધાઓ
- કલા, વિજ્ઞાન અને માનવવિદ્યાઓના વિમર્શની ભૂમિકા રચી આપતાં પુસ્તકો-સામયિક પ્રકાશનો
- વિદ્યાકીય વાતાવરણને ધબકતું રાખતી વિવિધ વ્યાખ્યાનમાળાઓ
- સર્જકો, સારસ્વતો, કર્મચારીઓના સન્માનની ઉજ્જવળ પરંપરા, રમતગમત ક્ષેત્રે રાષ્ટ્રીય સ્પર્ધાઓનું યુવકોન્મુખ આયોજન
- પ્રાથમિકથી લઈ અનુસ્નાતક કક્ષાનાં વિદ્યાર્થી ભાઈબહેનો માટે છાત્રાલયો, અધ્યાપક નિવાસો તેમજ આચાર્ય નિવાસોની સુવિધાઓ
- સતત વિકાસની પરંપરામાં વલ્લભ વિદ્યાનગર ઉપરાંત ન્યૂ વલ્લભ વિદ્યાનગર ટાઉનશીપમાં વિવિધ અભ્યાસક્રમોવાળી શિક્ષણસંસ્થાઓની સ્થાપના થતી રહી છે
- રાજ્યની પ્રથમ મહિલા ઈજનેરી કોલેજ, સરદાર પટેલના જીવન અને કાર્ય માટે દેશની સર્વપ્રથમ સંશોધન સંસ્થા તેમજ સમગ્ર ગુજરાતમાં અંગ્રેજી માધ્યમની સ્નાતક કક્ષાની પત્રકારત્વ અને સમૂહ માધ્યમોની કૉલેજ
- ગુજરાતની યુવાપેઢીને સનદી સેવાઓમાં પ્રવેશ આપવા માટેની સીવીએમ આઈએએસ એકેડેમી
- કાયદાશાસ્ત્ર અને ન્યાયશાસ્ત્રની અનોખી કૉલેજ
- ઈન્ટિરિયર ડિઝાઇન અને આર્કિટેક્ચરની સ્કૂલ ઉપરાંત ફાઈન આર્ટ્સની ડિગ્રી કોલેજ.

• અંકની છૂટક કિંમત: ₹ ૧૫/- • રવાનગી ખર્ચ ₹ ૧૦/- • વાર્ષિક લવાજમ: ₹ ૧૫૦/-

• વિદ્યાર્થી લવાજમ: ₹ ૧૦૦/- • આજીવન લવાજમ: ₹ ૧૫૦૦/-

વિ-વિદ્યાનગર
ચારુતર વિદ્યામંડળ પ્રકાશન

નવેમ્બર - ૨૦૧૮

વર્ષ: ૨૦ અંક: ૧૧

સળંગ અંક: ૫૬૫

ISSN 0976-9609-V Vidyanagar

ચારુતર વિદ્યામંડળ

વલ્લભ વિદ્યાનગર ૩૮૮ ૧૨૦

સ્થાપના વર્ષ: ૧૯૪૫

કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે
અધ્યક્ષ

શ્રી ભીખુભાઈ બી. પટેલ

માનદ મંત્રી

ડૉ.એસ.જી. પટેલ

કુલપતિ

ડૉ. ભાવેશ પટેલ

માનદ સહમંત્રીઓ

શ્રી બી.પી. પટેલ • શ્રી એમ.જે. પટેલ

શ્રી મેહુલ ડી. પટેલ • શ્રી આર.સી. તલાટી

ડાયરેક્ટર જનરલ

ડૉ. એન.એમ. ઝવેરી

વલ્લભ વિદ્યાનગરના આદ્યસ્થાપકો પૈકી એક ભાઈકાકાએ ઈ.સ. ૧૯૬૪માં આ વિદ્યાકેન્દ્ર ઉપરથી એક સામયિક પ્રકાશિત થાય જેમાં સાહિત્ય અને શિક્ષણ વિષયક સંસ્કારલક્ષી સામગ્રી રજૂ થાય અને ઉચ્ચ અભ્યાસ અર્થે આવતી કિશોર-યુવાપેઢી એથી લાભાન્વિત થાય, વિદ્યાર્થીઓ અને અધ્યાપકો પણ એમાં સક્રિય રસ લેતા થાય એવી મનીષા પ્રગટ કરી હતી. ફલસ્વરૂપ ૧૯ નવેમ્બર ૧૯૬૪ના રોજ 'વલ્લભ વિદ્યાનગર' પાશ્ચિકનો આરંભ થયો. પછીથી એ માસિક સ્વરૂપે 'વિદ્યાનગર' નામે પ્રગટ થતું રહ્યું. | વિ | નામે એનો ત્રીજો અવતાર થયો ત્યારથી પૂર્વ અધ્યક્ષ ડૉ.સી.એલ. પટેલની નિસબત અને ઉદારતાના ફળસ્વરૂપે તે નવપલ્લવિત થયું, અને ઈ.સ. ૧૯૯૯ થી નિયમિતપણે 'વિ-વિદ્યાનગર' એ નામથી પ્રકાશિત થતું રહ્યું છે.

વિ-વિદ્યાનગર

'વિ-વિદ્યાનગર' ચારુતર વિદ્યામંડળની વેબસાઈટ www.ecvm.net પર મુકવામાં આવે છે. દેશ-વિદેશના વાચકોને પ્રતિભાવ જણાવવા વિનંતી.

**માલતી કુસુમસ્યવદ્ધે ગતી હિ મનસ્વિનઃ।
મૂહિર્ન સર્વસ્ય લોકસ્ય શીર્ષે તે વન એવ યા ॥**

માલતીના ફૂલની માફક સ્વમાની માણસની બે અવસ્થા હોય છે. સમસ્ત સમાજના મસ્તક પર રહેવું, અથવા વનમાં જ વિલાઈ જવું.

(સંકલન કર્તા: પ્રિ. ધનશ્યામસિંહ એન. ગઢવી)

આ માસની વિચારકણિકા

આપણે આપણું કામ પ્રામાણિકપણે કરવું. આખરે નેકીથી કામ કરનાર જ આગળ આવે છે. અને ન આવેતો પણ આપણે આપણો માર્ગ ન છોડવો. કામ કરનારને માનસિક શાંતિ રહે છે જ.

- સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ

॥ કુલપતિની કલમે ॥

History of Education System in India

• Dr. Bhavesh Patel 3

॥ પ્રાથમ્ય ॥ જીવનઘડતરની ચાવી

• એસ.જી. પટેલ 5

॥ લઘુકથા ॥ ના...રે...ના

• નસીમ મહુવાકર 6

॥ આપણો વૈભવ અને વારસો ॥ (પદ્ય વિભાગ)

કબીર, રવિ સાહેબ, તોરલ, દયાનંદ 7

॥ આપણો વૈભવ અને વારસો ॥ (ગદ્ય વિભાગ)

દિવાળી

• કાકાસાહેબ કાલેલકર 8

॥ નવાં કાવ્યો ॥ મુસાફિર પાલનપુરી, ઉમેશ જોષી,

હરીશ પંડ્યા, રક્ષા શુક્લ 9

॥ ચિંતન ॥ ભારત શું છે?

(એને ઓળખવાનું એક મનોયત્ન)

• નરેશ વેદ 10

॥ વાર્તા ॥ પિતાજી અને હું

• અનુ. સુરેશ ગઢવી 14

॥ શિક્ષણ ॥ પ્રત્યાયન: સફળ શિક્ષણની પૂર્વશરત

• પ્રફુલ્લા વોરા 17

॥ વ્યક્તિત્વ ॥ Contribution of Sir

Visvesvaraya to India

• Paresh R. Modha 19

॥ જ્ઞાન-વિજ્ઞાન વિશેષ- નોબેલ પારિતોષિકો-૨૦૧૮॥

• કમલનયન જોષીપુરા 22

નિખીલ ઝવેરી 24

ઉજ્જવલ ત્રિવેદી 26

કુંદનકુમાર મિશ્રા 27

॥ વિદ્યાવૃત્ત ॥

16,18,28

History of Education System in India

Dr. Bhavesh Patel

‘विद्या विहिनाः पशु’ . A man without education is like an animal. Education teaches the human being to live with good manners. What is the meaning of the term ‘education’? It means ‘to bring out’ as per the original sense. Everyone has some or the other talent; education system has to teach a person how to nurture those talents and make use of them for the benefit of self and for the society.

The ancient human being did not need school system to impart education. Family and social system were apt for inculcating necessary values and imparting knowledge for life. However, with the population growth it was found easier and efficient to have small group of wise people to teach pupils. Thus, the idea of school was borne. These schools focussed more on teaching skills and passing on religious values, rather than teaching specific subject areas.

In the Stone Age in India, people innovated tools that made their life easier. These tools were made of stone. The tools kept changing with the advancement of Stone Age in its three phases lasting over almost 2 million years. During this period, the tool-making knowledge got accumulated and passed on to the generation through informal education system.

The Stone Age got over about 5,000 years ago. By this time, literature was developed and accumulated in the form of Vedas and Brahman. The accumulated knowledge was preserved and passed on through Shruti (“that has been heard”, consisting of revelation and unquestionable truth, and is considered eternal) and Smruti (“that which has been remembered” supplemented and may change over time). Subsequently, by 1200 BCE Veda Vyasa compiled this knowledge in the form of Vadas.

During this time, two systems of education developed: (a) Vedic education system and (b) Brhamcharya education system. Gurukul system originated Vedic education system, wherein Vedas, Upnishads and ritualistic literature were taught to the pupils at the home of Guru (Ashram). Gurukul system provided a home away from home and focused study under the direct supervision and guidance of a Guru. In the Gurukul system, the training focus was on basic life skills and social skills, as well as

on instilling values. However, specialised knowledge was imparted based on the competence developed by each student in Gurukul education. Brhamcharya system of education emphasised on strict self-control and self-discipline while focusing on study. Brhamcharya system focussed on educational objectives like preservation of knowledge and culture, social awareness, personality development, self-control, character building and purity of propagation.

During the Mughal period, educational and cultural activities received great fillip. Babur, the first Mughal ruler, was a man of literary taste and possessed perfect knowledge of Persian, Arabic and Turkish. During Mughal period, subjects like philosophy, history, literature, arts, logic, arithmetic, astronomy, accountancy, agriculture, etc. were introduced in education system. Akbar even allowed Hindus' admission into Muslim Muktabs and Madrasas. As a result, some Hindu scholars and historians learnt Persian and were able to make valuable contribution to the cause of education.

British came and changed the education system in a big way... something of which in the next edition of V-Vidyanagar.

Kulpati, CVM

The text of this write-up is extracted and adapted from the following three main sources:

- “Ancient India Education System”, web site link: <https://www.brainbuxa.com/blog/ancient-india-education-system> accessed on October 23, 2018)
- Education during the Mughal Period in India: web site link: <http://www.historydiscussion.net/history-of-india/mughal-empire/education-during-the-mughal-period-in-india/6211> accessed on October 23, 2018
- Shruti & Smriti, <https://www.gktoday.in/gk/shruti-smriti/> accessed on October 23, 2018

જીવન ઘડતરની યાત્રી

એસ.જી. પટેલ

વૈચારિક ક્રાંતિના પ્રણેતા વિમલા ઠકાર લખે છે-અહંકારથી ખરડાયેલી ચેતનાને મુક્ત કરવી એ છે અધ્યાત્મ. શોષણ અને અન્યાયની બેડીઓમાંથી સમાજને મુક્ત કરવાનો છે અને ચેતનાને અહંકારની બેડીઓમાંથી મુક્ત કરવાની છે. આ બે કાર્યો કરવાનાં છે. આ બે કામો એક સાથે કરવાની ક્ષમતા કોઈ કાર્યકર્તાની જમાતમાં નથી. જીવન સાધકોની નવી જમાત ઊભી થાય જે પોતાનું ચેતના-પરિવર્તન અને સમાજ પરિવર્તન સાથે સાધવા મથે.

આ વિચારધારાને સાર્થક કરવા જેમણે ઝુંબેશ ઉપાડી છે તે છે-સંજીવ શાહ-જેમણે “નવેસરથી ચારિત્ર્ય-ઘડતર તરફ” અભિયાન ચલાવ્યું છે. છેલ્લા ૨૫ વર્ષમાં તેમણે શ્રી માતાજી અને શ્રી અરવિંદ, દાદા ધર્માધિકારી, દિપક ચોપરા, ડો.સ્કોટ પેક, સ્ટીફન કોવી જેવા અનેક વિચારકોનાં સ્વવિકાસ માટેનાં યુનદા પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરી સંખ્યાબદ્ધ પુસ્તકો ઉપરાંત ચિંતનપોથીઓ, ભેટ પુસ્તિકાઓ, મહાન ચરિત્ર શુંખલા, અખંડ સ્વાધ્યાય શુંખલા, ખિસ્સા પોથીઓ સરળ ગુજરાતી ભાષામાં લખી છે. તેઓએ જુદા જુદા વયજૂથના વિદ્યાર્થીઓ અને વ્યાવસાયિકો માટે સ્વવિકાસ દ્વારા સમાજવિકાસ યાત્રી કરાવતી કાર્યશાળાઓ પ્રારંભી છે.

આપણે સૌ જીવનમાં અનેક સમસ્યાઓનો સામનો કરીએ છીએ. તેમાંથી મોટા ભાગની સમસ્યાઓ સંબંધોને લગતી હોય છે. તેમાં સવિશેષ આપણે જેને ખૂબ ચાહતા હોઈએ, જેવા કે, આપણા જીવનસાથી, સંતાનો, મિત્રો અથવા વ્યવસાયમાં ઉપરી કે સહકાર્યકરો સાથે હોઈ શકે. આવી સમસ્યામાં સર્વ સામાન્ય લાક્ષણિકતા એવી જોવા મળે છે કે આપણે આપણી સાથેની સંબંધિત વ્યક્તિમાં હકારાત્મક પરિવર્તન આવે એમ ઈચ્છીએ છીએ, પણ પરિસ્થિતિ તેનાથી વિપરીત જન્મે છે. આવા સંજોગોમાંથી કેવી રીતે સ્વસ્થતા કેળવી જીવનનૈયા હંકારવી એની સમજ કેળવાય તે માટે રાહ બતાવે છે- સ્ટીફન કોવીનું પુસ્તક, જેનું નામ છે- ‘Seven Habits of Highly Effective People’ આ એક અદ્ભુત પુસ્તક છે. તે આપણને જીવન જીવવાની નવી દૃષ્ટિ, સ્વવિકાસની ઊંચાઈ આંબવા માટેની પાંખો અને ભરપુર જીવન પામવા માટે જો પૂરું પાડે છે. આ પુસ્તકના ગહન અભ્યાસ અને પોતાના જીવન સાથે તાલ મિલાવતાં સંજીવ શાહે સર્જન કર્યું “મહાન

હૃદયોના સારેગમપધનિ.”

ગુજરાતમાં ‘વાંચે ગુજરાત અભિયાન’ના પ્રણેતા શ્રી મહાદેવભાઈ દેસાઈ (નવસારી)નો પરિચય થયો. તેઓ શ્રી સયાજી વૈભવ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના પ્રમુખ પણ છે. વ્યવસાયે ઈજનેર/આર્કિટેક્ટ છે. છતાં મારા જેવા અનેક શિક્ષકોને જીવનપ્રેમી બનાવવામાં સફળ થયા છે. તેમની સાથે છેલ્લા ચાર વર્ષમાં ત્રણ-ત્રણ દિવસની ૧૨ કાર્યશાળાઓમાં સહભાગી બનવાની અમૂલ્ય તક સાંપડી છે. દરેક કાર્યશાળા કોઈ એક વિષય પર ગહન મનન-ચિંતન કરતાં આત્મ દર્શન કરાવતી રહી. આ અભ્યાસ દરમ્યાન જીવનઘડતર માટેના કેટલાક મહત્વના સિદ્ધાંતો મળ્યા છે. આ સિદ્ધાંતો જીવનપથ પર દીવાદાંડી સમાન પુરવાર થઈ રહ્યા છે. આ સિદ્ધાંતોના મણકાઓને જીવનદોરમાં પરોવતાં એક સરસ મજાની માળા બની છે તે માળાના મણકા જાણવા અને માણવા જેવા છે જે હું આપને વહેંચવા કોશિશ કરું છું.

“સમસ્યાઓનો દોષ બાહ્ય કારણોને આપતાં પહેલાં આપણે જે ‘કાચ’માંથી વિશ્વને નિહાળીએ છીએ તેને જ પ્રથમ આપણે તપાસવો જોઈએ, કેમ કે તે કાચ જ આપણી વિશ્વ બાબતની સમજણને ઘડતો હોય છે. જેમાંથી પછી આપણા નિર્ણયો અને વ્યવહાર તથા પરિણામી સમસ્યાઓનો જન્મ થતો હોય છે.” આગળ વધતાં એવું સમજાયું કે-

“હંમેશાં તમારા હૃદયને વળી વળીને, ઊંડે ઊંડેથી ખૂબ જ ઉત્કટતાપૂર્વક તપાસ્યા જ કરો, તપાસ્યા જ કરો... કારણ કે તમારી જિંદગીને લગતી બધી જ વાસ્તવિકતાઓનાં મૂળિયાં તમારા હૃદયમાં જ આવેલાં છે.” કેટલીક ઘટનાઓ અને પ્રસંગોનું ઉત્સાહપૂર્વક વિશ્લેષણ કરતાં એક વાત ગળે ઊતરી કે-

“માણસો જેવા છે તેવા તેમને જુઓ, અને તેઓ આજીવન તેવા જ રહેશે. માણસો જેવા બની શકે છે તેમ તેમને જુઓ, તો જેવા બની શકે છે તેવા તેઓ બનશે.”

યાલો આપણે એક લઘુવાર્તામાંથી ધોડુંક સમજીએ.

એક વૃદ્ધ શાણો મનુષ્ય કેટલાક સમવયસ્કો સાથે પોતાના ગામની ભાગોળે એક વૃક્ષ તળે બેઠો હતો. એક પ્રવાસીએ આવીને તેને પૂછ્યું, “આ ગામમાં માણસો કેવા છે ? હું અત્યારે જે ગામમાં રહું છું. તે છોડી મારે બીજા ગામે રહેવા જવું છે. વૃદ્ધ મનુષ્યે સામે પૂછ્યું, તમે અત્યારે જે ગામમાં રહો છો ત્યાં માણસો કેવા છે?” પેલા પ્રવાસીએ કહ્યું, “લુચ્યા, જડ અને સ્વાર્થી....” શાણા વૃદ્ધે કહ્યું,

“અહીં પણ લુચ્ચા, જડ અને સ્વાર્થી લોકો જ રહે છે.”

થોડા વખત પછી બીજો પ્રવાસી આવ્યો અને તેણે પણ વૃદ્ધને એ જ પ્રશ્ન પૂછ્યો. વૃદ્ધે તેને સામે પૂછ્યું, “તમે અત્યારે જે ગામમાં રહો છો ત્યાં માણસો કેવા છે?” પેલા પ્રવાસીએ કહ્યું, “અમરા ગામમાં માણસો તો ખૂબ માયાળુ, ભલા અને પરોકારી છે.” શાણા વૃદ્ધે આ પ્રવાસીને કહ્યું, “... તો તમને આ ગામમાં પણ એવા જ માણસો મળશે.”

બીજા પ્રવાસીના ગયા બાદ આ વૃદ્ધને સમવયસ્કોએ પૂછ્યું કે તેણે શા માટે બંને પ્રવાસીઓને જુદા જુદા ઉત્તરો આપ્યા? શાણા વૃદ્ધે સમજાવતાં કહ્યું, “મનુષ્ય જેવો હોય છે તેવા તેને બીજા મનુષ્યો લાગે છે. પહેલાં પ્રવાસીને તેના ગામના લોકો ખરાબ લાગતા હતા, તો આગળના મનુષ્યો પણ એવા જ લાગશે. પછી તેને આ ગામના લોકો સાથે પણ વાંધો પડશે અને તે ઝઘડા-ટંટા કરશે. તેથી મેં એને કહ્યું કે આ ગામના લોકો ખરાબ છે. તે આપણા ગામમાં રહેવા ન આવે તે જ સારું છે. જ્યારે બીજો પ્રવાસી ભલો હતો, તો તેને બધા મનુષ્યો ભલા જ લાગે છે. તેને આપણા ગામના લોકો પણ ભલા લાગશે અને તે તેમની સાથે સંપ-સહકારથી જીવી શકશે. તેથી મેં તેને કહ્યું કે આ ગામમાં પણ તને સારા મનુષ્યો જ મળશે.”

‘यद् भावं तद् भवति

(જેવું તમે વિચારો છો તેવા જ તમે બનો છો)
ટૂંકમાં, જે રીતે આપણે જોઈએ છીએ તેજ પ્રકારે પછી આપણે વર્તીએ છીએ. આપણે જે ઈચ્છીએ તે આપણને જીવનમાં મળતું નથી, આપણે જેવા છીએ તે પ્રમાણે આપણને જીવનમાં મળે છે. આપણે પહેલાં આપણી આદતો બનાવીએ છીએ. ત્યાર પછી આપણી આદતો આપણને બનાવે છે.

(માનદ મંત્રી, ચારુતર વિદ્યામંડળ, વલ્લભ વિદ્યાનગર)

સ્ત્રી જેટલી શક્તિ તો પુરુષોમાં પણ નથી.
સ્ત્રીઓની સહનશક્તિ ઘણી જ હોય છે. સ્ત્રીઓએ તો પુરુષોમાં પણ શક્તિ પુરી છે.

॥ લઘુકથા ॥

ના...રે...ના

નસીમ મહુવાકર

“બેન, ક્યો આપું?” ગાર્ડન પાસેની ફૂટપાથ પર ઊભેલી ફુગ્ગાવાળીએ એને પૂછ્યું.

“આ આપી દે.” વિમાન આકારના મોટા ફુગ્ગા સામે આંગળી ચીંધી એણે કહ્યું.

ફુગ્ગાવાળી એક સારો ફુગ્ગો શોધવા લાગી. એ રાહ જોતી ઊભી.

અધૂરા વરસેલા ચોમાસાનાં ગોરંભાયેલા વાદળાં જોઈ આજે એનું મન ઉદાસ થઈ ગયેલું. સવારથી અકારણ ચોંટેલી બેચેની ઉખડવાનું નામ લેતી ન હતી. કામમાં જીવ લાગ્યો નહિ એટલે એ ઓફિસથી વહેલી રજા લઈ નીકળી ગઈ. દ્વિપને સ્કૂલથી પાછા આવવામાં ઘણી વાર હતી. એકલવાયા ઘરમાં જઈને શું કરવું? એ ચાલતી ચાલતી ગાર્ડન સુધી પહોંચેલી.

વિમોહથી છૂટાછેડા થઈ, નોકરી બદલી, નાનકડા દ્વિપની સાથે એ આ શહેરમાં આવી ગયેલી. ધીમે-ધીમે બધું ગોઠવાઈ ગયું. કોઈ તકલીફ નહોતી. બસ કોઈ-કોઈ વાર એકલતા ભરગો લઈ લેતી. બધું જ નિરર્થક લાગતું. બસ, એક દ્વિપ....!

જ્યારે જ્યારે મન ગોરંભાતું ત્યારે એ ગાર્ડન પાસે આવતી. ફુગ્ગાવાળી એનાં ત્રણ બાળકો સાથે કાયમ ત્યાં ઊભી હોય. એ દ્વિપ માટે વારંવાર એની પાસેથી ફુગ્ગા ખરીદતી એટલે ક્યારેક આછી-પાતળી વાતોય થતી. વાતાવરણની અસર હતી કે કેમ પણ એનાથી આજે ફુગ્ગાવાળીને પૂછાઈ ગયું.

“કેમ તું કાયમ છોકરાવને લઈને એકલી ઊભી રે છે? ઘરવાળો ક્યાં?”

“ઘરવાળો હતો, પણ ઈમાં કાંય ભલીવાર નો’ તો.” હંધુ કરતાં- કારવતાય સહન કરતી. મને હેરાન કરતો ન્યા લગણ હલવી લીધું, પણ આ મારા ભોળા ભટ્ટડિયાવનીય દયા નો’ તી ઈને, તે પડતો મેલ્યો. એણે ફુગ્ગાને ઢાંડી પરથી ફુગ્ગો તોડતાં કહ્યું.

“તકલીફ નથી પડતી એકલા?” પૂછ્યું ત્યાં તો ફુગ્ગાવાળી બોલી ‘ના...રે ના’ મારો ભટ્ટડિયો તો છે ને?

(‘અમે’, ૩-એ, ૧૯૨૯ નંદાલય હવેલી પાસે, સરદારનગર, ભાવનગર-૩૬૪૦૦૨ મો.

૯૪૨૬૨૨૩૫૨૨)

॥ आपणो वैभव अने वारसो ॥ (पद्य विभाग)
जोतां रे जोतां रे अमने जडियां रे सायां सागरनां मोती....

- कबीर

जोतां रे जोतां रे अमने जडियां रे सायां सागरनां मोती...
लीलां लीलां मोतीडां रे छां.. संतो भाई! पीणां पीणां...
तप्त तरवेष्टीना तीरमां... सायां सागरनां मोती...

जोतां रे जोतां रे....

जीषां जीषां मोतीडां रे... संतो भाई ! नेष्टले पीरोती
गगन मंडणमां डीरला रे सायां सागरनां मोती...

जोतां रे जोतां रे....

ई रे मोतीडां रे छां.. संतो भाई! कोई लावो गोती...
ऐनो रे अनुं रे छुं तो दास रे... सायां सागरनां...

जोतां रे जोतां रे....

कडत कबीरा रे छां... संतो भाई! सूनो मेरे साधु...
साधुडां लेजे रे मोतीडां गोती रे... सायां सागरनां मोती...

जोतां रे जोतां रे....

रवि साडेव

आगम है अपरंपारा रे
वधे घटे अने राभे बराबर
कायम वरते कीरतार रे...

अम्मर पियालो मारा गुरुज्जे पायो...०

पतीज विनाना नर पंडित के'वाषा,
मर ने वांये पोथी पानां रे
वरती जेनी वाणी वणे नडीं

मर ने पंडित नाम ठेराषा रे...

अम्मर पियालो मारा गुरुज्जे पायो...०

भेद विनाना छो धरोधर भटके

मुरभा लजावे उजणा भाना रे

आप न सूजे ई तो पथराने पूजे

ओर धरावे कूडा कूडा ध्याना रे...

अम्मर पियालो मारा गुरुज्जे पायो...०

अब नही आवुं, में तो अब नही जावुं

अब नही धरुं कूडा ध्यानां रे

कहे रविराम गुरु भाषा प्रतापे

लिख दिया अम्मर परवाना रे...

अम्मर पियालो मारा गुरुज्जे पायो...०

अे जे तमे विसवासी नरने कां रे वेडो... नर रे नुगरानी साथे...

तोरल

अे जे तमे विसवासी नरने कां रे वेडो! माषा राज रे,
आवा नर रे नुगरानी साथे नेडलो न करीअे जे...
अे जे तमे अविस्वासी नरने शाने तेडया! माषा राज रे...

- नर रे नुगरानी साथे नेडलो न करीअे जे...०

धषी केरा नामनो रे पाट मंडाषो छो जे

अे जे अेमां जणलण जयोतुं दरशाषी, माषा राज रे...

- नर रे नुगरानी साथे नेडलो न करीअे जे...०

छंसलो ने बगलो बेई अेक ज रंगना छो जे,

अरे ई तो बेका रे सरोवर पाणे, माषा राज रे...

- नर रे नुगरानी साथे नेडलो न करीअे जे...०

छंसलाने जेईअे साया मोतीडांनो थारो छो जे,

अरे ओल्या पापीडा उडणे रे कादव गारो, माषा राज रे...

- नर रे नुगरानी साथे नेडलो न करीअे जे...०

सायां रे भोटं बोलीने आवे रे मंदिरीअे छो जे,

अरे ई तो ठाळां ठाळां बज्जुंमां मडाले, माषा राज रे...

- नर रे नुगरानी साथे नेडलो न करीअे जे...०

गुरुना परतापे सती, तोरल बोल्यां छो जे

अमे मारां संतो अमरापरमां मडाले, माषा राज रे...

-नर रे नुगरानी साथे नेडलो न करीअे जे...०

राम शबदनी भाणा, जपो तो छूटे जनम जंजणा....

दयानंद

राम शबदनी भाणा, जपो तो छूटे जनम जंजणा,

- सतगुरु! राम शबदनी भाणा...०

कर ले कूंथी गुरुज्ञान की, फोलो छिरदाका ताणा रे

अे ही ताणा जे दूर करो तो, घट भीतर अंजवाणां....

- सतगुरु! राम शबदनी भाणा...०

काया देशमां, परगट गंगा, कोष इरे पंथपाणा रे,

गंगाजणमें नाही ल्यो अर्पंडा, मत नाओ नदियुं नाणा....

- सतगुरु! राम शबदनी भाणा...०

काया अंदर बुद्धि समंदर, जल छे नौ नेजणा रे,

सायरियामें डीरला नीपजे, जोजे जोजन डारा...

- सतगुरु! राम शबदनी भाणा...०

प्रलु लज्जे तो पातक प्रजणे संतन करो विचारा रे,

दास दयानंद गुरुने यरखे, निरगुण पंथ निडारा...

- सतगुरु! राम शबदनी भाणा...

દિવાળી

કાકાસાહેબ કાલેલકર

શાસ્ત્રોમાં દરેક તહેવારનું માહાત્મ્ય અને કથા આપેલાં જ હોય છે. દિવાળી વિશે એટલી બધી કથાઓ છે કે દિવાળીમા હાસ્ય લખવા જઈએ તો એક મોટું પુરાણ થઈ જાય. ધનતેરસની કથા જુદી; કાળીચૌદશની જુદી, અમાસ દિવાળીની તો વળી ખાસ કથા છે. ત્યાર પછી નવું વર્ષ બેસે છે અને બીજને દિવસે દરેક ભાઈ પોતાની સગી, કે માનેલી બહેનના ઘરનો અતિથિ બને છે. દિવાળી એ ગૃહસ્થાશ્રમી તહેવાર છે, જનતાનો તહેવાર છે. બળેવને દિવસે ધર્મ અને શાસ્ત્ર પ્રધાન હોય છે; દશરાને દિવસે યુદ્ધ અને શસ્ત્ર પ્રધાન રહે છે; દિવાળીને દિવસે લક્ષ્મી અને મિષ્ટાન્ન પ્રધાનપદ ભોગવે છે અને હોળી તો રમત અને રંગરાગનો તહેવાર છે. જેમ માણસોમાં ચાર વર્ણ છે તેમ તહેવારોમાં પણ આમ ચાર વર્ણ પડ્યા છે!

જૂના વખતમાં બળેવને દહાડે આપણા લોકો વહાણવટે નીકળતા અને દરિયાપારના દેશોની સફરે જતા. દશરાને દિવસે રાજાઓ અને યોદ્ધાઓ પોતાની સરહદોના સીમાડા ઓળંગી શત્રુ ઉપર ચડાઈ કરવા નીકળતા અને દિવાળીના દિવસે રાજાઓ અને વેપારીઓ બંને સ્વદેશ આવી કૌટુંબિક સુખનો લહાવો લેતા. ચાર પુરાણોમાં કથા છે કે નરકાસુર નામનો એક પરાક્રમી રાજા પ્રાગ્ જયોતિષમાં રાજ્ય કરતો હતો. પ્રાગ્ જયોતિષ એટલે હમણાંનો ભૂતાનની દક્ષિણે આવેલો આસામ સુધીનો મુલક. નરકાસુર બીજા રાજાઓ સાથે લડતો તે તો ઘડીભર નભાવી પણ લેવાય, પણ તે દષ્ટે તો સ્ત્રીઓને પણ હેરાન કરવા માંડી. એના કેદખાનામાં સોળ હજાર રાજકન્યાઓ હતી. શ્રીકૃષ્ણે વિચાર કર્યો કે આ સ્થિતિ આપણને નામોશી લગાડનારી છે. હવે નરકાસુરનો નાશ કર્યે જ છૂટકો છે. સત્યભામાએ કહ્યું, “સ્ત્રીઓનો ઉદ્ધાર કરવા માટે તમે જાઓ છો! ત્યાં હું કેમ ઘેર રહું? નરકાસુર સાથે હું જ લડીશ. તમે મદદમાં ભલે રહેજો.”

શ્રીકૃષ્ણે કબૂલ કર્યું. તે દિવસે રથમાં સત્યભામા આગળ બેઠાં હતાં; શ્રીકૃષ્ણ પાછળ મદદમાં હતાં. ચતુર્દશીને દિવસે નરકાસુરનો નાશ થયો, દેશ સ્વચ્છ થયો, લોકોએ આનંદ કર્યો. નરકાસુરનો કાળો

કેર દૂર થયો એ બતાવવા ખાતર લોકોએ રાત્રે દીપોત્સવ કર્યો અને અમાસની રાત્રે પણ પૂર્ણિમાની શોભા આણી!

પણ એ નરકાસુર એક વાર માર્યો મરે એવો નથી. એને તો દર વર્ષે મારવો પડે છે. ચોમાસામાં બધે કાદવ થઈ જાય, એમાં ખરેલાં પાંદડાં, છાણ વગેરે પડે, જીવાત પડે અને ગામની આસપાસ આમ નરક ઊભું થાય. વરસાદ પછી ભાદરવાના તડકા તપે એટલે તે નરકની દુર્ગંધ હવામાં ફેલાય ને ઘણા લોકો માંદા પડે. માટે આરોગ્ય-વીરો પાવડા-કોદાળી લઈ આ નરક સામે લડવા જાય, ગામની આસપાસના નરકનો નાશ કરે અને ઘરમાં આવી શરીરે તેલ ચોળી નહાય. ગૌશાળા તો સાફ કરેલી હોય છે. ત્યાંના મચ્છર હાંકી કાઢવા માટે રાત્રે ત્યાં પણ દીવો અને ધુમાડો કરે અને પ્રસન્ન થઈ મિષ્ટ પકવાનનાં ભોજન કરે.

દિવાળી પછી નવું વરસ બેસે છે અને નવું અનાજ ઘરમાં આવે છે. વેદકાળથી આજ સુધી હિંદુ ઘરોમાં આ નવાત્રનો વિધિ શ્રદ્ધાપૂર્વક પાળવામાં આવે છે. મહારાષ્ટ્રમાં આ દિવસે જમતાં પહેલાં એક કડવા ફળનો રસ ચાખવાની પ્રથા છે. એનો ઉદ્દેશ એમ હશે કે કડવી મહેનત કર્યા વગર મિષ્ટાન્ન મળે નહીં. ભગવદ્ગીતામાં પણ લખેલું છે કે જે શરૂઆતમાં ઝેર જેવું અને અંતે અમૃત જેવું હોય એ જ સાત્ત્વિક સુખ. દક્ષિણ કોંકણમાં દિવાળીને દિવસે પૌઆનું મિષ્ટાન્ન કરે છે અને જેટલા ઈષ્ટ મિત્ર હોય તે બધાને તે દહાડો નોતરે છે. એટલે દરેક જણે દરેક ઈષ્ટ મિત્રને ઘેર જવું જ જોઈએ. દરેકને ત્યાં ફળાહાર રાખેલો હોય છે તેમાંથી એક કકડો ચાખી માણસ બીજે ઘેર જાય. વ્યવહારમાં કડવાશ આવી હોય, વેરવિખવાદ થયાં હોય, ગમે તે બની ગયું હોય, પણ દિવાળીને દિવસે બધું મનમાંથી કાઢી નાખી ફરી હેતુપ્રીતના સંબંધ જોડવાના. જેમ વેપારી દિવાળી પર કુલ લેણદેણ પતાવી લઈ નવા ચોપડામાં બાકી નથી ખેંચતા, તેમ દરેક જણ બેસતા વર્ષે હૃદયમાં કશો વેરઝેર બાકી નથી રાખતો. જે દિવસે વસ્તીમાંથી નરક નીકળી જાય, હૃદયમાંથી પાપ નીકળી જાય, રાત્રિમાંથી અંધારું નીકળી જાય અને માથા પરનું કરજ દૂર થાય તે દિવસ કરતાં વધારે પવિત્ર દિવસ બીજો કયો હોઈ શકે?

(સાભાર: ‘સંસ્કૃતિપુરુષ કાકાસાહેબ’,

સં. સુરેશ દલાલમાંથી ટુંકાવીને)

॥ नवां काव्यो ॥

गजल

मुसाफिर पालनपुरी

तूटशे दर्पण तरडाशो अे बाढ तमे!
टुकडे टुकडे व्हेंयाशो अे बाढ तमे!
पाली पाली छो अेनो स्वीकार करो
भरयक भरयक देभाशो अे बाढ तमे!
झूलनी जेम ज पथ्यरने यूमी जे जे.
पाणी पाणी थर ज्ञाशो अे बाढ तमे!
धूम्रवलयने जेठ लो, धारी धारीने-
तमने पुढने समजशो, अे बाढ तमे!
सूर्य छीअे साक्षात, उपेक्षी लो अमने
अंधारे पुढ अटवाशो अे बाढ तमे!
मूकशे दैवी-छाथ मुसाफिर कोठ शिरे
शायर साया कडेवाशो अे बाढ तमे

(सुकून, जूनाडायरा, सलीमपुरा पासे, पालनपुर,
अनासकांठा-३८५००१)

तांडा

उमेश जोषी

ज्वन जेवो
नथी मणतो अर्थ
शब्द पासेथी,
थीज गयुं टेरेवे
रेशभियुं कवन.

रोज बेसे छे
अटकणनी उणे
नवीनकोर
अभणपा लईने
नवतर परिन्दु.

अे पतंगियुं
पीठीवर्णा पांढरे
बेहुं अेवी ज
उण नमी गईने
हुं लीलौ थर गयो.

(१३, गोपालनगर-२, ब्राह्मण सोसायटी,
अमरेली-३६५६०१, मो: ८८७८५६६५८०)

प्रकृतिगान

डरीश पंड्या

भीतरना धबकारा संगे सदैव रडो धबकतां

उंचेरा पर्वतनां शंगे निश्चित थरने इरो,
आवन जावन श्वेत धनोनी सर्ग वातो करो,
नजर तणेटी ज्ञय छतांये लगरीक ना तो उरो,
ढणे निशा के शशी संगाये तारक नभे यमकतां.

लीलीछम वनराठमां इरतां नयनोने अस डारो,
सरिता कांठे पशुधन समेत पक्षी यरतां चारो.
सूर मधुरा छेउे मडेरामण डोय भले ने चारो,
मानवताथी उर मानवतां सदा रडो छलकतां.

(डी-१, त्रिलोचन सोसायटी, घोघा जकात नाका पासे, रींगरोड,
सुभाष नगर, भावनगर-३६४००१ मो. ८४२८४०१६२७)

धामा नाण्या

रक्षा शुक्ल

किरणोनी टोणीअे आवी इणिये धरार धामा नाण्या.
दरिया तडके मूकी धींगा योमासा में यपटीक याण्यां.
अवसर मानी उणजणियामां ज्यां जमणो अंगूठो ओण्यो,
कुंकु पगलां प्हेरी रणमां छाथलियो लोशेथी कोण्यो.
लीमडानी सणियुंथी तूरो तडको तासणियुंमां घोण्यो,
केसरिया साझाअे मारी गागरडीमां पलाश ढोण्यो.
द्वार पछीथी मननी द्वारिकांना में ना कदीय याण्या.
किरणोनी टोणीअे आवी इणिये धरार धामा नाण्या.
रेभा उथेणियुंनी भीथी आंणो ज्ञाणे दोहुं मूके,
पछी सामटां श्वास लईने वाट, जरुभे अधमण जूके.
'ले, परोव मोती तारा तुं' कडी आगिया ओर उणूके,
भरी टोपली गीतोनी मंगल घडियुं नां टाणां यूके.
आंण नीचोवी तरस्यां मृगजण रोज पछी में भीनां राण्या.
किरणोनी टोणीअे आवी इणिये धरार धामा नाण्या.

(१५, 'नंदन', शास्त्रीनगर, तणाज, जि. भावनगर-
३६४१४०, मो: ८८७८२४४८४)

॥ ચિંતન ॥

ભારત શું છે?

(એને ઓળખવાનું એક મનોચત્ર)

નરેશ વેદ

કોણ જાણે કેમ પણ ભારત વિશે વર્ષો પહેલાં જે ખ્યાલો હતા અને અત્યારે જે ખ્યાલો પ્રચલિત છે તે એવા ચિત્રવિચિત્ર છે કે એમના વિશે આપણું દિમાગ વિચારે ચડી જાય. અગાઉ ભારત એટલે બાવાભિખારી, સાધુસંતો, પીરઓલિયાઓ, એદીપ્રમાદીઓ, જાદુગરો-મદારીઓ, નટબજાણિયાઓ, કામણટુમણ કરનારા તાંત્રિકોનો દેશ એવો ખ્યાલ પ્રચલિત થયો હતો. જ્યારે હમણાં ભારત વિશે જરા જુદી જાતના, પણ ભ્રામક ખ્યાલો ફેલાયેલા છે. જેમ કે, ભારત એટલે ગંદકી, ગરીબી, અજ્ઞાન અને હાડમારીમાં જીવતો, લાંચરુશ્વત, ભ્રષ્ટાચાર અને બળાત્કારથી ખદબદતો, સક્ષમ સરકાર, કાર્યક્ષમ વહીવટીતંત્ર અને નિષ્પક્ષ ન્યાયતંત્ર વિનાનો કેવળ દૈવને ભરોસે નિરાધાર અને લાચાર હાલતમાં જીવતો દેશ! ભારતની આ ઓળખાણો શું સાચી છે? ના, બિલકુલ નહીં.

તો શું ભારત એટલે એશિયા-યુરોપ- અમેરિકા જેવા ઉપખંડોના કુટિલ રાજનીતિજ્ઞો દ્વારા મનસ્વી રીતે ચોક્કસ ભૌગોલિક વિસ્તાર અને રાજકીય સીમાઓ ધરાવતો આલેખવામાં આવેલો કોઈ નકશો છે? જાતિ, જ્ઞાતિ, ધર્મ, પ્રાંત, ભાષા વગેરેમાં વિખરાયેલો અને જેમતેમ પોતાનું સમવાયી સ્વરૂપ ટકાવી રાખતો શંભુમેળો છે? અંગત સ્વાર્થહિતો સાધવા ગંદુગોબરું રાજકારણ ખેલતાં રાજકારણી નેતાઓનો અખાડો છે? માનવ તવારીખમાં પોતાનું નામ અમર કરવા રાજકારણીઓ દ્વારા કાળસંદુકમાં દાટવામાં આવેલો સાચીખોટી હકીકતોનો વહીવંચો છે? દાણચોરો, કરચોરો, કાળાબજારિયાઓ, ગુંડાઓ, મવાલીઓ અને બળાત્કારીઓનું ક્રીડાંગણ છે? લોકોને નીતિ-સદાચાર-મૂલ્યો-કર્મોનું સંજ્ઞાન આપવાને બદલે ભરમાવતા, ચૂસતા, ધૂતતા, શોષતા કહેવાતા ધર્મધૂરીણો, તાંત્રિકો અને જ્યોતિષીઓનો ધર્તીગાથ્રમ છે? કામચોર કર્મચારીઓ, તુંડમિજાજી અમલદારો, નિષ્ક્રિય બૌદ્ધિકો, પોચટ પત્રકારો, નિઃસત્વ રમતવીરો, ચોકલેટી અભિનેતાઓ અને સ્વાર્થી સેવકોનું રમણક્ષેત્ર છે? ના, ભારતની આ ઓળખાણ પણ પૂર્ણપણે સાચી નથી.

ભારત એટલે વિશ્વના છ ઉપખંડો પૈકીના એક ખંડ એશિયામાં આવેલું, પૃથ્વીના ઉત્તર ગોળાર્ધમાં ૮૦°

અને ૩૭°૬' અક્ષાંશ અને ૬૮°૭' અને ૯૭°૨૫' રેખાંશની વચ્ચે આવેલું, દક્ષિણપૂર્વે બંગાળના ઉપસાગરની, પશ્ચિમે એરેબિયન સમુદ્રની, ઉત્તરપૂર્વ અને પશ્ચિમે હિમાલયની પર્વતમાળાની અને દક્ષિણ દિશામાં હિંદ મહાસાગરની સીમાઓની વચ્ચે આવેલું, ૩૨૮૭૨૬૩ ચોરસ કિલોમીટરનું ક્ષેત્રફળ, એક અબજની વસતી, ૪૦૭૫૨૩ કરોડની પ્રતિવર્ષ રાષ્ટ્રીય આવક અને પ્રતિવર્ષ રૂ. ૫૪૭૧ની માથાદીઠ આવક ધરાવતું, ૨૯ રાજ્યો, ૬ કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો, દિલ્હી જેવી રાજધાની અને મુંબઈ જેવી અર્થધાની ધરાવતું, લિખિત રાજ્યબંધારણ, સંસદીય લોકશાહીવાળી શાસનપદ્ધતિ, અનેક પ્રકારના નૈસર્ગિક અને માનવીય સ્ત્રોતો અને સંસાધનો ધરાવતું સ્વતંત્ર સાર્વભૌમ સમવાયી અને બિનસાંપ્રદાયિકતાવાળું ગણતંત્ર ધરાવતું એક રાષ્ટ્ર છે. એની પાસે એનું સરકારી, વહીવટી, ન્યાયનું અને ચૂંટણીનું તંત્ર છે. એને પોતાની સંરક્ષણ, વિદેશ, અર્થ, ઉદ્યોગ, શિક્ષણ, આરોગ્ય, અન્ન વગેરેની નીતિઓ છે. એની પાસે એનું પોતાનું વિશાળ અને તાલીમબદ્ધ સૈન્ય છે, સીબીઆઈ અને રો જેવાં જાસૂસીતંત્રો છે. શસ્ત્રોત્પાદન અને અર્થોપાર્જન કરતાં કારખાનાઓ છે. એની પાસે એનું પોતાનું સરકારી તેમજ સહકારી બેન્કિંગ તંત્ર અને રૂપિયાનું ચલણ છે. એની પાસે એનાં ધારાગૃહો, નિગમો, બોર્ડઝ અને કોર્પોરેશન્સ છે. એની પાસે એની પોતાની વાહનવ્યવહાર અને સંદેશાવ્યવહારની સેવાઓનું રાષ્ટ્રીય નેટવર્ક છે. દેશવિદેશોમાં એના કર્મચારીઓ, અમલદારો, રાજદૂતો અને એલચીઓ છે. ત્રિમુખી સિંહવાળી એની પોતાની રાજમુદ્રા છે. 'સત્યમેવ જયતે' જેવું રાજસૂત્ર છે. એની આન, બાન, શાનના પ્રતીકરૂપ તિરંગો રાષ્ટ્રધ્વજ છે. દેશના લોકોની આશાઆકાંક્ષાઓ અને ભાવસંવેદનાઓને અભિવ્યક્ત કરતું 'જનમન ગણ અધિનાયક જય હૈ' જેવું રાષ્ટ્રગીત છે. ભાવાત્મક એકતા સાધી આપતી હિંદી જેવી રાષ્ટ્રભાષા છે. દેશભક્તો, યુદ્ધવીરો, રમતવીરો અને જીવનવીરોને બિરદાવતાં ભારતરત્ન, પદ્મભૂષણ, પદ્મશ્રી, પરમવીરચક્ર અને અર્જુન એવોર્ડ જેવા રાષ્ટ્રીય ખિતાબો છે. શકસંવત જેવું રાષ્ટ્રીય કેલેન્ડર છે. રાજઘાટ, શાંતિઘાટ, વિજયઘાટ, શક્તિઘાટ જેવાં રાષ્ટ્રીય સ્મારકો છે. રાષ્ટ્રનાં પશુપંખી અને વનસ્પતિનો ખ્યાલ આપતાં વાઘ, મોર અને કમળ જેવાં રાષ્ટ્રપ્રતીકો છે. હા, ભારતની આ એક ઓળખાણ છે. સાચી ઓળખાણ છે, પણ પૂરી નથી; અધૂરી છે. ભારત એટલે આટલું જ નહીં. આ તો એની બાહ્ય ઓળખ થઈ. એની સાચી ઓળખ આંતરિક હોઈ શકે. એ કેવળ આંકડાઓની ઈન્દ્રજાળ કે હકીકતોની

માયાજાળથી મળે નહીં.

તો ભારતની આંતરિક અને સાચી ઓળખ શી છે? વાસ્તવમાં ભારત તો યજ્ઞ, ગંધર્વ, કિરાત, શબર, નાગ, આર્ય, આભીર, ડોમ, દુસાધ, ચમાર, લુહાર, સઈ, સુતાર, કડિયા, કંદોઈ, કુંભાર, વણકર, વટવેગર, સરાક, સેનવા, વાણિયા, બ્રાહ્મણ, કણબી, સતવારા, ચારણ, ગઢવી, રજપૂત, કોળી, કાઠી, જત, સિપાઈ, મિયાણા, મતવા, સંધી, પઠાણ, અતીથ, યુગી બોષ્ટમ, નેવાર, ખવાસ, ભરવાડ, રબારી, ઢેઢ, ભંગી વગેરે જેવા અઢારેય વરણ અને તેરેય તાંસળીના લોકોને પોતાનામાં સમાવતી, હિંદુ જૈન બૌદ્ધ શીખ, જરથોસ્તી, ખ્રિસ્તી, ઈસ્લામ, કન્કુસિયસ, તાઓ શિન્તો જૈનબુદ્ધિઝમ જેવા દુનિયાના બારેય મુખ્ય ધર્મના અનુયાયીઓને, મહાપંથ, નાથપંથ, સિદ્ધપંથ, દિગંબરપંથ, શ્વેતામ્બરપંથ, હીનયાન અને મહાયાનપંથ, અકાલી અને નિરંકારી પંથ, જ્ઞાનમાર્ગ, ભક્તિમાર્ગ, કર્મમાર્ગ, યોગમાર્ગ સિદ્ધમાર્ગ, પુષ્ટિમાર્ગ કાપાલીમાર્ગના અનુયાયીઓને, કેવલાદ્વૈત વિશિષ્ટાદ્વૈત શુદ્ધાદ્વૈત દ્વૈતાદ્વૈત જેવા દાર્શનિક સિદ્ધાન્તોના અનુયાયીઓને તેમજ શૈવ, શાક્ત, વૈષ્ણવ, પ્રણામી, રાધાસ્વામી, હરિદાસી વગેરે જેવા સંપ્રદાયોના અનુયાયીઓને પોતાનામાં સમાશ્રય આપતી ભાતીગળ ભાવભૂમિ છે.

શક્તિસાધના, કૌલસાધના, શબસાધના, મંત્રસાધના જેવી વિવિધ સાધના-પ્રણાલીઓ, લિંગમાર્ગી, ભગમાર્ગી, પાટમાર્ગી, બીજમાર્ગી વગેરે ઉપાસના પદ્ધતિઓનું સમાદર કરતું, તંત્ર અને મંત્ર, યોગ અને ભોગ, ધર્મ અને કર્મનો સહોદરની જેમ ઉછેર કરતું સંગમતીર્થ છે.

એ કારણે જ આ દેશમાં ન્યાય, વૈશેષિક, સાંખ્ય, યોગ, મીમાંસા અને વેદાન્ત જેવાં છ દર્શનો છે. રામ, કૃષ્ણ અને મહાદેવ જેવા ત્રણ મુખ્ય ઉપાસ્યો છે. રામ ત્યાગ અને તપસ્યાનું, કૃષ્ણ યોગ અને ભોગનું, મહાદેવ મંત્ર અને તંત્રનું પરસ્પર વિરોધી લાગે એવું વિરલ સંમિલન છે. અહીં જાતિઓ, વંશો, કુળો ગોત્રો અને પ્રજાઓમાં, જુદા જુદા પ્રદેશની વિવિધ ભાષાઓ, વિવિધ ધર્મો, વિવિધ પર્વોઉત્સવો, ખાનપાન, રહનસહન, પહેરવેશ એ સૌમાં વિરલ સમન્વય છે. અહીંના લોકો જે ઉત્સાહથી રામનવમી, કૃષ્ણ જન્માષ્ટમી, શિવરાત્રી અને નવરાત્રી ઉજવે છે એવા જ ઉત્સાહથી બુદ્ધજયંતી, મહાવીરજયંતી, ઈશુજયંતી, મહમ્મદજયંતી, ઝૂલેલાલજયંતી અને નાનકજયંતી પણ ઉજવે છે. એટલા જ ઉમંગથી પયુર્ણિપર્વ, મોહરમ અને ક્રિસમસ ઉજવે છે. અહીંના લોકો જે હાંશથી હોળીધૂળેટી, નવરાત્રી, દશેરા, દિવાળી ઉજવે છે. એટલી જ હાંશથી ઈદેમિલાદ, ઈસ્ટર

અને ગુડફ્રાઈડે ઉજવે છે. આ એ દેશ છે જેની પ્રજા પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ જેવા પંચમહાભૂતોમાં તથા અંડજ યોનિજ, સ્વેદજ અને ઉદ્ભિજ જીવોમાં દેવત્વ નિહાળે છે. કેમ કે એ બધાં પરત્વે એના હૃદયનો આત્મીય ભાવ છે. એ બધાં સાથે ભારતીય પ્રજા સમસંવેદન અનુભવી શકે છે. ભારત, આ અર્થમાં, એક ભાવધારા છે.

ભલે અહીં જાતિ, ગોત્ર, વંશ, કુળ, પ્રજાઓ, પ્રદેશો, ભાષાઓ, બોલીઓ, ધર્મો વગેરેમાં વિવિધતા છે; લોકોના ખાનપાન, પહેરવેશ, રીતરિવાજ અને જીવનશૈલીઓમાં અનેકતા છે. છતાં એમાંથી એકતા શોધતી, લોકોમાં જાત-પાત-કોમ-ધર્મ-ઉચ્ચ-નીચના જે ભેદો છે તેમાંથી અભેદ શોધતી, મનુષ્યના વિચાર, ઉચ્ચાર અને આચારમાં, એનાં મન વચન અને કર્મમાં, જે વિસંવાદિતા છે તેમાંથી સંવાદિતા સાધવાનો કીમિયો શોધતી ભારત ભૂમિ એક લાક્ષણિક ભાવમૂર્તિ છે.

ભારતની એક ઓળખ તાજમહેલ, કુતુબમિનાર, મીનાક્ષીમંદિર જેવાં સ્થાપત્યોમાં, અનેક દેવદેવીઓ, અવતારો, વીરો, નેતા અભિનેતાઓની શિલ્પમૂર્તિઓમાં, મુગલ-રાજપૂતાના અને કાંગરા શૈલીનાં ચિત્રોમાં, કથકલી મણિપુરી, કુચીપુડી, ભરતનાટ્યમ જેવાં નૃત્યોમાં, વિવિધ ધરાનાઓના શાસ્ત્રીય, સુગમ અને લોકસંગીતમાં, પછાત અને આદિવાસી જાતિઓનાં હુન્નરઉદ્યોગ અને કળાકસબમાં, રવીન્દ્રનાથ ટાગોર, પ્રેમચંદ મુનશી, વિશ્વનાથ સત્યનારાયણ, ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી, અણ્ણા મિર્જારાવ અનંતમૂર્તિ અને રાજારાવ જેવા સારસ્વતોની ‘ગોરા’, ‘ગોદાન’, ‘વેરિયપડગલુ’, ‘સરસ્વતીચંદ્ર’, ‘રાષ્ટ્રપુરુષ’, ‘સંસ્કાર’ અને ‘સર્પન્ટ એન્ડ ધી રોય’ જેવી સાહિત્ય રચનાઓમાં, રામકૃષ્ણ-વિવેકાનંદ, શ્રી અરવિંદ, ગાંધીજી, કૃષ્ણચંદ્ર, ભદ્રાચાર્ય, મહમ્મદ ઈકબાલ, સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન, જે. કૃષ્ણમૂર્તિનાં દર્શનમાં, વિનોબાભાવે અને રજનીશજીનાં ચિંતનોમાં, રમણમહર્ષિ મા આનંદમયી અને કૃષ્ણપ્રેમની સાધનામાં, જીવનની બધી વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિઓને ન્યાયધર્મની એરણ પર મૂકી કેવળ ખુદના રાષ્ટ્રને માટે જ નહીં બલકે સમસ્ત માનવ સમાજ માટે સત્ય અને અહિંસાનું ઉદાત્ત ઉદાહરણ મૂકનાર મહાત્મા ગાંધી જેવી વિભૂતિના જીવનમાં, બંકિમચંદ્ર ચેટર્જી, લોકમાન્ય તિલક, દાદાભાઈ નવરોજજી, લાલા લજપતરાય, બિપિનચંદ્ર પાલ અને ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે જેવા રાજકીય પુરોધાઓના પુરુષાર્થમાં, સુભાષચંદ્ર બોઝ, ભગતસિંહ અને ખુદીરામ જેવા નામી-અનામી અનેક શહીદોની શહાદતમાં,

સી.રાજગોપાલચારી, સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ, કનૈયાલાલ મુનશી, ગોવિંદવલ્લભ પંત અને લાલબહાદુર શાસ્ત્રી જેવા રાષ્ટ્રપુરુષોની રાષ્ટ્ર રાહબરીમાં, દયાનંદ સરસ્વતી, સ્વામી પ્રાણનાથ, ડૉ. બલિરામ હેડગેવાર, ગુરુ ગોલવાલકર જેવા રાષ્ટ્રભક્ત સેવકોની રાષ્ટ્રભક્તિ સેવામાં, રાજા રામ મનોહરરાય ઈશ્વરચંદ્ર વિદ્યાસાગર, ધોંડો કેશવ કર્વે, જયપ્રકાશ નારાયણ, આચાર્ય કિપલાનીજી, ઉછરંગરાય ઢેબર, કાકા કાલેલકર ટી.એન.શેષન, અન્ના હજારે વી.પી. ખૈરનાર પાંડુરંગ શાસ્ત્રી જેવા દષ્ટિપૂત સુધારકોની સુધારાપ્રવૃત્તિમાં, તાતા, બિરલા, બજાજ, જૈન, શ્રીરામ, અંબાણી, નારાયણમૂર્તિ જેવા ઉદ્યોગસાહસિકોના ઉદ્યમમાં, નીરદ ચૌધરી, ડૉ.કરણસિંહ માનવેન્દ્રનાથ રોય નાની પાલખીવાળા, રજની કોઠારી, રોચીલા થાપર, અમત્યસિન, ભીખુ પારેખ જેવા બૌદ્ધિકોના વિચારવિમર્શમાં, શિવલાલ ગિરીલાલ, રામનાથ ગોયેન્કા, વિદ્યાનિવાસ મિશ્ર, અરુણ સૂરી જેવા પત્રકારોની નિસબતમાં, જગદીશચંદ્ર બોઝ, સી.વી.રામન, હોમી ભાભા, કે.ડી. શેઠના વિક્રમ સારાભાઈ, ડૉ. અબ્દુલ કલામ જેવા વૈજ્ઞાનિકોના સંશોધન સાહસોમાં, ઈન્દિરા ગાંધી, સી.ડી. દેશમુખ, રૂસી મોદી, માધુરી શાહ જેવા વહીવટકર્તાઓના વહીવટી સંચાલનમાં, સલીમ અલી અને રૂબીન ડેવીઝ જેવા પશુપંખી સેવકોની નિષ્ઠામાં, જનરલ માણેકશા જેવા ફિલમાર્શલ તથા રીબેરો ગીલ અને કિરણ બેદી જેવાં સન્નિષ્ઠ પોલીસ અધિકારીઓની ફરજપરસ્તીમાં પણ છે.

તો ભારતની બીજી ઓળખ છે એની પ્રથાઓ, પરંપરાઓ, આચારો, મૂલ્યો અને સંસ્કારોમાં. સારીય માનવજાતને આશ્ચર્ય પમાડતી એવી કુટુંબપ્રથા અને લગ્નપ્રથા અહીં છે. આખી દુનિયામાં આ બે સંસ્થાઓ વિલુપ્ત થઈ રહી છે ત્યારે ભારતમાં આજેય, શારીરિક-માનસિક રીતે વિકલાંગ કે આર્થિક રીતે ઓશિયાળા એવાં સ્વજનો ઉપરાંત સગાઓને પોતાનામાં સ્થાન આપતી, કુટુંબપ્રથા છે. લગ્નસંબંધને આ દેશમાં માત્ર બે વ્યક્તિઓ વચ્ચેનો કરાર નહીં પણ બે વ્યક્તિઓનો પોતાના ઉપરાંત બે કુટુંબોનો પણ ઉમદા સંબંધ બાંધી આપતી સંસ્થા રૂપે, જીવંત પ્રથા છે. અહીં વિવાહ, વાસ્તુ, કથા, કીર્તન, ભજન, પારાયણ, પૂજન જેવી પરંપરાઓ છે. અહીં વ્યક્તિ જે કુળમાં જન્મી હોય તે કુળની દેવી કે દેવતાના કરનિવેદ ઉપરાંત કુલીન પરંપરા મુજબના કુલાચાર છે, તેમ જ સમાજ વચ્ચે જિવતાં તેની પરંપરા મુજબના આદાન-પ્રદાનના લોકાચાર છે. આ દેશની પ્રજા પ્રેમ, વાત્સલ્ય, મમતા, મૈત્રી, મુદિતા, કરુણા જેવાં સનાતન

જીવનમૂલ્યોનું તેમજ સામાજિક નૈતિક અને રાષ્ટ્રીય મૂલ્યોનું પણ પાલન, જતન અને સંરક્ષણ કરતી રહી છે. અહીં હજી ગર્ભાધાનથી માંડી અંતિમ સંસ્કાર જેવી સંસ્કાર પરંપરાઓનું પાલન પણ થઈ રહ્યું છે. આ બધું ભારતીય પ્રજાની અસલિયતની ઓળખાણ છે.

દુનિયાના અનેક દેશોને પોતાનામાં સમાવી શકે એવો ઉપખંડ જેવો ભૂમિ વિસ્તાર, અબજોની વસતી, અનેક વિદેશી પ્રજાઓનાં આક્રમણો અને આગમનો, પ્રજામાં રાજકીય અને માનસિક સ્તરે એકતા અને અખંડિતતાનો અભાવ, દીર્ઘકાળનું વિદેશી શાસન અને પ્રશાસનિક અંધાધૂંધી છતાં આ દેશની પ્રજા હતોત્સાહ કે હતવીર્ય થઈ નથી. એની સભ્યતા અને સંસ્કૃતિનું ઐક્ય અને સાતત્ય એણે જાળવ્યું અને નિભાવ્યું છે. એણે જડીભૂત થઈ ગયેલી અંગ્રેજી અને ફિરંગી સલ્તનતોને લોહી રેડ્યા વિના અહિંસક કાન્તિ વડે ઊખેડીને દૂર કરી છે. ભૂમિલાલસા કે યુદ્ધજવર ક્યારેય દાખવ્યાં નથી, બલકે ચાઈના અને પાકિસ્તાન જેવાં પડોશી રાષ્ટ્રોએ યુદ્ધ માટે લાચાર કર્યા ત્યારે એમને એ ભૂલી ન શકે એવો પદાર્થપાઠ શીખવાડ્યો છે. પાકિસ્તાન સાથેના યુદ્ધમાં કરાંચીના દરવાજા સુધી દાખલ થઈ ભવ્ય વિજય હાંસલ કર્યો હોવા છતાં એ ભૂમિ પચાવી પાડવાને બદલે પાકિસ્તાનને પરત આપી હતી. એ યુદ્ધમાં એકોતેર હજાર જેટલા પાકિસ્તાની યુદ્ધ કેદીઓ પકડાયા હતા એમને પણ કોઈ શરત વિના ઉદારતાથી છોડી મૂકી એના વતનને પરત કર્યા હતા. યુદ્ધ નહીં પણ શાંતિ, વિનાશ નહીં પણ વિકાસ, અને શાંતિમય સહઅસ્તિત્વનું ધ્યેય રાખી ઉમદા ચારિત્ર્ય દાખવનાર આ રાષ્ટ્રનું આખી દુનિયામાં અન્ય ઉદાહરણ શોધવું અને જડવું મુશ્કેલ છે. કોઈ રાષ્ટ્રને હડપ કરી જવાને બદલે અનેક નાનાં અને નવોદિત રાષ્ટ્રોને આ દેશે સહાય, માર્ગદર્શન અને આલંબન આપ્યાં છે. ભારતે દશેય દિશાઓમાંથી આવતા શુભ વિચારોને આવકાર્યાં છે. અનેક વિદેશી, વિદ્યાર્થી અને વિરોધીઓને પોતાને ત્યાં સમાશ્રય આપ્યો છે. ભારતની આ પણ એક ઓળખ છે.

આવા આ દેશની એક ત્રીજી પણ ઓળખ છે. એ ઓળખ છે એણે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનો વિકાસ કરી ઉત્પાદન, વ્યાપાર, વાણિજ્ય, વિતરણ, નિકાસ અને શોધ-સંશોધન ક્ષેત્રે આઝાદી બાદ મેળવેલી સિદ્ધિઓમાં. છેલ્લા સાડા પાંચ-છ દાયકાઓમાં દેશમાં અન્ન અને દૂધનાં ઉત્પાદનમાં, તેમજ માહિતી સંપ્રેષણના ક્ષેત્રોમાં કાન્તિ આવી છે. પંજાબ અને હરિયાણા જેવા પ્રદેશોમાં આવેલી હરિયાણી કાન્તિથી અન્નક્ષેત્રે સાધેલું સ્વાવલંબન, ગુજરાતમાં મિલક

માર્કેટીંગ ફેડરેશનની સહકારી ધોરણે રચના કરી ડો. કુરિયને સાથેલી શ્વેતકાન્તિ અને દૂરદૂરના પ્રદેશોને પણ ટેલિફોન, ફેક્સ, ઇમેલ અને એસએમએસ જેવી પ્રત્યાયનની સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરાવી સંદેશાવ્યવહારને અત્યંત સુગમ, સરળ અને ઝડપી કરી આપતી સામ પિત્રોડા અને અંતરિક્ષ વિજ્ઞાનીઓ દ્વારા થયેલી ટેલિકોમ્યુનિકેશનની કાન્તિ ધ્યાનાર્હ છે. કૃષિ અને દૂધ ઉત્પાદનની માફક સ્ટીલ, ટેક્સટાઇલ, ગેસ, સિમેન્ટ, સિરામિક્સ, ઓટોમોબાઇલ્સ, ફાર્માસ્ટીટ્યુટિકલ અને ઇલેક્ટ્રોનિક્સ આઈટેક્સ તેમજ કમ્પ્યુટર સોફ્ટવેરના ઉત્પાદનમાં દેશના ઉદ્યોગોએ ભરેલી હરણફાળ એટલી જ નોંધપાત્ર છે. દેશના કેપીટલ માર્કેટ, ઇનવેસ્ટમેન્ટ માર્કેટ અને સર્વિસ સેક્ટરમાં આવેલી તેજી, એડમિનિસ્ટ્રેશન, કોર્પોરેટ અને ગવર્નન્સના ક્ષેત્રોમાં આવેલી ગતિશીલતા અને વ્યવહારપરકતા દેશના વિકાસને સંગીન અને મજબૂત કરતાં થયાં છે. આ જ સમય ગાળામાં ભારતીય વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા અંતરિક્ષ વિજ્ઞાન અને સંરક્ષણ વિજ્ઞાનના ક્ષેત્રોમાં આર્ય ભટ્ટ, ભાસ્કર, રોહિણી અને એપલ જેવા અવકાશમાં તરતા મૂકાયેલા ઉપગ્રહો, રણગાડીઓ (ટેન્ક્સ) અને અગ્નિ જેવા પ્રક્ષેપાસ્ત્રોનું નિર્માણ અને ઉત્પાદન સમૃદ્ધ અને સમર્થ ભારતની ઓળખનાં ઘોતક ઉદાહરણો છે. ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી, બાયોટેકનોલોજી, પાવર ટેકનોલોજી અને નેનો ટેકનોલોજીને અધ્યયન અને સંશોધનમાં અગ્રિમતા અને મહત્તા આપીને પ્રજાની સુખાકારી, સમૃદ્ધિ અને રાષ્ટ્રની આબાદી વધારવાનો અપનાવાયેલો વ્યવહારુ અભિગમ ભારતને નવા અર્થમાં ધર્મ (ગવર્નન્સ), અર્થ (કેપિટલ), કામ (વેલફેર) અને જ્ઞાન (નોલેજ)નાં મૂલ્યો હાંસલ કરવાની દિશામાં આગળ ધપાવી રહ્યો છે. વસતીવધારાથી નહીં, શસ્ત્રસંઘરાથી નહીં પણ આવી સંસિદ્ધિઓ વડે ભારત ‘સમર્થ ભારત’ બનવાની દિશામાં ઊભરી રહ્યું છે. જે દેશમાં ૨૫ થી ૩૫ વર્ષની ઉંમરવાળી, વસતીના ૫૫ ટકા યુવા પેઢી છે, જેમની પાસે તર્ક, કલ્પના અને સર્જનાત્મકતાની ભરપૂર ક્ષમતાઓ રહેલી છે એ દેશ ‘સુપર પાવર’ તરીકે ઊભરી રહ્યો હોય એમાં શી નવાઈ? કઈ શંકા? ના, આ કોઈ શેખચલ્લીનું વીસફૂલ થીઈંગ નથી, નથી કોઈ આદર્શપ્રેમીની સ્વપ્નસૃષ્ટિ, આ છે ભારતની આંતરિક અને સાચી ઓળખ પામવાનું મનોયત્ન.

(૩૫, પ્રોફેસર્સ સોસાયટી, મોટાબજાર,

વલ્લભ વિદ્યાનગર-૩૮૮૧૨૦ ફોન: ૯૭૨૭૩૩૦૦૦)

લેખ સામગ્રી અને ગ્રંથાવલોકન

ચારુતર વિદ્યામંડળના પ્રતિષ્ઠિત મુખપત્ર ‘વિ-વિદ્યાનગર’ માટે લેખસામગ્રી સહિતની મૌલિક રચનાઓ તંત્રીશ્રીના સરનામે પાઠવવા સાહિત્ય-સાહિત્યેતર ક્ષેત્રના કલમકશો અને સંશોધકોને ભાવભીનું ઈજન છે. આપને ખાસ વિનંતી એ કરવાની કે આપની અન્યત્ર પ્રકાશિત ના થયેલી અથવા ના પાઠવેલી મૌલિક કૃતિનું મૂળ લખાણ જ પાઠવવું અથવા ટાઈપ થયેલી નકલ હોય તો તેની સાથે સાથે પત્રનોંધમાં ‘વિ-વિદ્યાનગરને પાઠવેલી કૃતિ/લેખ અન્ય કોઈ સામયિક/પ્રકાશનમાં પ્રકાશિત થયેલી નથી’ એવી બાંહેધરીની નોંધ અચૂક મૂકવી. આ સિવાયની લેખ/કૃતિ કે અન્ય સામગ્રી પ્રકાશન માટે સ્વીકારવામાં નહીં આવે. ‘વિ-વિદ્યાનગર’માં ગ્રંથાવલોકન ઈચ્છુક પ્રકાશકો-સર્જકોએ નવપ્રકાશિત ગ્રંથની બે નકલ તંત્રીના નામે પાઠવવી અનિવાર્ય છે.

વાચક પ્રતિભાવ

‘વિ-વિદ્યાનગર’ સામયિક હવે ચારુતર વિદ્યામંડળની વેબસાઈટ www.ecvm.net પર જાન્યુઆરી-૨૦૧૦થી મૂકાય છે. સામયિકના ગ્રાહકો-વાંચકોના પ્રતિભાવો, સૂચનો અને અન્ય પ્રકાશનયોગ્ય સામગ્રી માટે પણ નિયમિત રીતે જગ્યા ફાળવાશે. તમારા પ્રતિભાવો ગુજરાતી, હિંદી કે અંગ્રેજીમાં પાઠવવાની મોકળાશ અનુભવશો.

તમે ઈમેઈલ: editor.vidyanagar@gmail.com

પર પણ પાઠવી શકો છો.

(Par Lagerkvistની ટૂંકીવાર્તા)

"Father and I"નો મુક્ત અનુવાદ

એ રવિવારની બપોર મને આજેય બરાબર યાદ છે. હું દસેક વર્ષનો હોઈશ. પિતાજીએ મારો હાથ પકડ્યો અને અમે બંને પક્ષીઓનાં ગીતો સાંભળવા જંગલ તરફ ચાલી નીકળ્યા. માને સાંજની રસોઈ કરવાની હતી એટલે એ અમારી સાથે આવી શકે એમ નહોતી. એને 'આવજો' કહીને અમે નીકળી પડ્યા. ઘર છોડ્યું ત્યારે આકાશમાં સૂર્ય ઝળકતો હતો અને વાતાવરણ હૂંફાળું હતું. અમે ઝડપથી ચાલતા હતા. જો કે પક્ષીઓનાં ગીતોને એવું બધું અમારા માટે કંઈ વિશેષ કે અસાધારણ ન હતું. અમે એને બહુ ગંભીરતાથી નહોતા લેતા. અમે બાપ-દીકરો આમ પાછા પ્રેક્ટિકલ. જંગલથી અને જંગલના જીવજંતુઓથી અમે ટેવાયેલા હતા એટલે એવી બધી વાતોથી બહુ ભાવુક ન થઈએ! આ તો રવિવારની બપોર હતી એટલે પિતાજીને પણ નવરાશ હોય, એટલે આમ નીકળી પડ્યા હતા.

અમે રેલવે લાઈન પકડી પાટે પાટે ચાલવા માંડ્યું. બીજા લોકો તો આ રીતે ચાલી ન શકે પણ પિતાજી રેલવેમાં હતા એટલે અમને આવી છૂટ હતી. જંગલ તરફનો આ રસ્તો ટૂંકો પડતો એટલે લાંબુ ચક્કર કાપ્યા વિના અમે સીધા જંગલમાં પહોંચી ગયા. એકાદ પક્ષી ક્યાંકથી ટહુક્યું ને બધાં પક્ષીઓએ શરૂ કરી દીધું. મોર, પોપટ, કોયલ ને બીજા પંખીઓના ટહુકા સંભળાવા લાગ્યા. નાનાં જીવ-જંતુના અવાજ પણ સંભળાયા. ધરતી જાણે ફૂલોથી ઢંકાયેલી હતી. વૃક્ષોએ નવાં પાંદડા ધારણ કર્યાં હતાં. ક્યાંક લીલાછમ ફણગા ફૂટેલા દેખાતા હતા. ચોતરફ મનને તરબતર કરી દેતી સુવાસ પ્રસરેલી હતી. માથે સૂર્ય તપતો હોવાને લીધે લીલ જામેલી ધરતીમાંથી ક્યાંક ક્યાંક વરાળ નીકળતી હતી. ચારોકોર જીવન અને શોરબકોર હતા. ક્યાંક મધમાખીઓ ઊડી રહી હતી. ભેજવાળી જગ્યાએ એકઠી થયેલી ઈયળો પર કાબરો હુમલા કરી રહી હતી.

અચાનક એક ટ્રેન ધસમસતી આવી. અમે બે પાટાની વચ્ચે ચાલતા હતા એટલે અમારે નીચે ઊતરી જવું પડ્યું. પિતાજીએ હેટ ચડાવેલી હતી. આ હેટ એ દર રવિવારે પહેરતા. હેટ પર બે આંગળી ઊંચી કરીને એમણે ટ્રેન ડ્રાઈવરનું અભિવાદન કર્યું. સામે ડ્રાઈવરે સલામ

મારીને પછી હાથ હલાવ્યો.

બધું જ ગતિમય હતું. અમે રેલવેના બે પાટા વચ્ચેનાં પાટિયાં પર ચાલતા હતા. પાટિયામાંથી તડકાને કારણે ડામર ઝમતો હતો. ઓઈલની, વૃક્ષો પર લાગેલાં તાજાં પુષ્પોની, ડામરની અને ઝાડી-ઝાંખરાની મિશ્ર ગંધ આવતી હતી. એક તો કપચીમાં ચાલવું ફાવે નહીં ને વળી જૂતાં પણ ઘસાય એટલે અમે પાટિયાં પર પગ મૂકીને જ ચાલતા હતા. રેલવેના પાટા સૂર્યના તડકામાં ચમકતા હતા. રેલવે લાઈનની બંને બાજુ ટેલીફોનના થાંભલા ઊભા હતા. એમાંથી સંગીત રેલાતું હતું. હા, સાથે જ સરસ મજાનો દિવસ હતો, એ. આકાશ એકદમ નિરબ્ર હતું. નાનકડી વાદળી ક્યાંય દેખાતી નહોતી. જો કે પિતાજીએ કહેલું એમ એ દિવસોમાં વાદળી હોય પણ નહીં. થોડીવારમાં અમે રેલવે લાઈનની જમણી તરફના એક ઘઉંના ખેતરે આવી પહોંચ્યા. ત્યાં ઊભેલા ખેડૂતને અમે ઓળખતા હતા. જંગલમાં જમીન સાફ કરીને એણે એ ખેતર તૈયાર કરેલું. ઘઉં સરસ હતા. પિતાજી ઊભા પાક સામે જોઈ રહ્યા. એમને ખેતીવાડીનું સારું જ્ઞાન હતું. હું જોઈ શક્યો કે ઘઉંનો લહેરતો પાક જોઈને એ રાજી થયેલા. હું તો શહેરમાં જન્મેલો એટલે મને એવી કંઈ ખબર પડતી નહી, ખેતીમાં.

ચાલતાં ચાલતાં અમે આગળ એક વહેળા પર પુલ હતો ત્યાં પહોંચ્યા. સામાન્ય દિવસોમાં ખાસ પાણી ન હોય એવા એ વહેળામાં એ સમયે પુષ્કળ પાણી હતું. પાટિયાની વચ્ચેથી વહેળામાં પડી ન જઈએ એટલે અમે એકબીજાના હાથ પકડ્યા હતા. ત્યાંથી નજીકમાં જ રેલવે ફાટકવાળાનું નાનકડું, હરિયાળી વનરાઈથી ઢંકાયેલું ઘર હતું. ઘરની નજીક સફરજનનાં વૃક્ષો અને ચણીબોરનાં ઝાંખરા હતા. અમે ત્યાં ગયા. એ લોકોએ અમારો સત્કાર કરી અમને દૂધ પાચું. ત્યાં બકરાં, મરઘાં અને ફળોથી લચી પડતાં વૃક્ષો જોઈને અમે આગળ વધ્યા. હજુ તો અમારે આગળ નદી સુધી જવું હતું. એનાથી વધારે રળિયામણી જગ્યા આખા પ્રદેશમાં બીજે ક્યાંય નહોતી. આ નદીનું અમારે મન વિશેષ મહત્ત્વ એટલે હતું કે એ પિતાજીના જૂના ઘર પાસેથી વહીને આ બાજુ આવતી હતી. આ તરફ ફરવા નીકળતા ત્યારે નદીએ પહોંચીને જ અમે પાછા વળતા. એ પહેલાં પાછા વળવું અમને ગમતું નહીં. રાબેતા મુજબ, એ દિવસે પણ અમે નદીએ પહોંચ્યા. આગળું સ્ટેશન ત્યાંથી બહુ દૂર ન હતું પણ અમે એટલે સુધી ન ગયાં, નદીએ જ થોભ્યા. પિતાજીએ સિગ્નલ જોઈ લીધાં. બીજી કેટલીક

બાબતોનો વિચાર પણ કરી લીધો. નદીનો પટ જ્યાં વિશાળ હતો એવી એક જગ્યાએ અમે પહોંચ્યા. સૂર્યના તડકામાં ચમકતી નદી પોતીકી લાગતી હતી. ઘેઘૂર વૃક્ષોનાં પાંદડાંનાં પ્રતિબિંબ નદીની શાંત સપાટી પર ઝીલાતાં હતા. બધું બહુ જ તાજગીસભર અને ઝળહળતું લાગતું હતું. નાનાં નાનાં સરોવરો પરથી પવનની લહેરખીઓ આવતી હતી. અમે ભેખડ ઊતરીને નદીના જળ સુધી ગયા. પિતાજીએ મને જ્યાં બેસીને માછલી પકડી શકાય એવી જગ્યાઓ બતાવી. એ નાના હતા ત્યારે માછલી પકડવા આખો દિવસ ત્યાં પથ્થરો પર બેસી રહેતા. ઘણીવાર એવું બનતું કે આખો દિવસ એમ બેસી રહ્યા પછી પણ એકાદ માછલીય હાથ ન લાગે. પણ આ રીતે દિવસ પસાર કરવામાં એમને બહુ આનંદ આવતો. હવે તો એમને સમય જ નથી હતો. અમે થોડો સમય ત્યાં મજા કરી. ઝાડની છાલ પાણીમાં નાખીએ કે તરત પ્રવાહ એને ખેંચી જાય. કોણ વધારે દૂર પથ્થર ફેંકી શકે એવી હરીફાઈ પણ કરી. પિતાજી અને હું બંને સ્વભાવથી જ ખૂબ આનંદી. થોડીવાર આમ રમ્યા પછી અમે થોડા થાક્યા. ‘બહુ રમ્યા’ એમ વિચારીને અમે ઘર તરફ પાછા વળ્યા.

અંધારું થવા માંડ્યું. જંગલ બદલાવા લાગ્યું. જો કે હજુ સાવ અંધકાર છવાયો નહોતો પણ શરૂઆત થઈ ગઈ હતી. અમે ઝડપથી ચાલવા લાગ્યા. મા કદાચ અધીરી થતી હશે. વાળુ પણ અમારી રાહ જોતું હશે. કંઈ જ ન હોય તો પણ માને ‘કંઈ ખરાબ તો બન્યું નહીં હોય ને?’ એવી ચિંતા રહ્યા કરતી. જો કે આજનો દિવસ અદ્ભુત હતો. બધું જ બરાબર હતું આજે અમે અંદરથી બહુ જ ભર્યા ભર્યા હતા. અંધારું થતું જતું હતું. વૃક્ષો અજાણ્યાં લાગતાં હતાં. એ ઊભાં ઊભાં અમારા પગલાનો અવાજ સાંભળતાં હતા, જાણે અમને ઓળખતાં જ ન હોય! એક વૃક્ષ નીચે આગિયો ઝગારા મારતો હતો. અંધારામાં એ પણ અમને તાકી રહ્યો હતો. મેં પિતાજીના હાથ પરની પકડ મજબૂત કરી પણ એમને આગિયાની કંઈ ખબર પડી હોય એવું જણાયું નહીં. એ તો ચાલ્યા જ જતા હતા. પેલા વહેળા પરના પુલ પર પાછા પહોંચ્યા ત્યાં સુધી તો અંધારું બરાબર જામી ચૂક્યું હતું. અમારા પગ નીચે વહેળો ગાજતો હતો. અમને ગળી જવા માંગતો ન હોય, જાણે ! રેલવેના બે પાટા વચ્ચેના પાટિયાં પર જ અમે તો ચાલતા હતા. એકબીજાના હાથ પકડી રાખ્યા હતા જેથી પડી ન જઈએ. મને એમ હતું કે પિતાજી મને તેડી લેશે પણ એમણે એવું કંઈ કર્યું નહીં. મને લાગે છે કે એ મને એમના જેવો

બનાવવા માગતા હતા.

અમે આગળ વધી રહ્યા હતા. અંધારામાં પિતાજી બહુ શાંત હતા. એકધાર્યા ડગલાંએ ચૂપચાપ ચાલ્યા જતા હતા. એમના વિચારોમાં ખોવાયેલા લાગતા હતા. બધું આટલું ભયાવહ હોય ત્યારે એ આટલા શાંત કેવી રીતે રહી શકતા હશે એ મને સમજાતું નહોતું. મેં ડરતા-ડરતાં ચારેબાજુ જોયું. અંધકાર સિવાય કંઈ નહોતું. મારામાં ઊંડો શ્વાસ લેવાનીય હિંમત નહોતી. ઊંડો શ્વાસ લઈ ને રખે ને અંધારું મારી અંદર ઊતરી જાય! આવી જ બને! તરત મરી જવાય! બરાબર યાદ છે, એ વખતે મેં આવું જ વિચારેલું. રેલવેનો રસ્તો ઢોળાવવાળો હતો. કાળી રાતમાં રસ્તો સૂઝતો નહોતો. ટેલીફોનના થાંભલા આભ સામે ભૂત જેવા ઊભા હતા. કોઈ એની અંદરથી બોલતું હોય એમ અંદરથી અવાજ આવતો હતો. થાંભલા ઉપરના ચીનાઈ માટીના ટોપા ડરેલા, ભયથી ધ્રૂજતા ને બધું સાંભળતા બેઠા હતા. બધું જ ભૂતવાળું લાગતું હતું. કશું જ સાહજિક, વાસ્તવિક નહોતું. સઘળું રહસ્યમય હતું. હું પિતાજીની વધુ નજીક સરકીને ધીરેથી બોલ્યો, “અંધારામાં બધું કેમ ડરામણું લાગતું હશે?”

“ના બેટા કશું જ ડરામણું નથી હોં!” બોલીને એમણે મારો હાથ પકડ્યો.

‘છે, પિતાજી’

“ના, ના, એવું નહીં વિચારવાનું. આપણે જાણીએ છીએ કે ભગવાન છે. છે કે નહીં?” હું સાવ એકલો પડી ગયો હોઉં, તરછોડાયેલો હોય એવું અનુભવ્યું. હું જ ડરતો હતો. પિતાજીને કોઈ ડર ન હતો. મને આ પરિસ્થિતિ બહુ વિચિત્ર લાગી. અત્યારે અમારા બંનેની માનસિક સ્થિતિ એક જેવી નહોતી. વધારે વિચિત્ર તો એ લાગ્યું કે એમના શબ્દોની કોઈ અસર ન પડી. મારો ભય ન ગયો. ભગવાન વિશે એમણે જે કહ્યું એનીય અસર ન પડી. ઊલટું હવે તો ભગવાનનો વિચાર પણ ભય વધારતો હતો. એ વિચાર જ ભયાનક લાગતો હતો કે ભગવાન બધે જ હતો- અંધકારમાં, ત્યાં વૃક્ષો નીચે અને ટેલીફોનના બબડતા થાંભલામાં! કદાચ એ બધે જ હતો, અને છતાં કોઈ એને જોઈ શકતું નહોતું.

અમે ચૂપચાપ ચાલતા હતા, પોતપોતાના વિચારોમાં મગ્ન. મારું હૃદય ભીંસ અનુભવી રહ્યું હતું. અંધકાર જાણે અંદર ઊતરીને હૃદય નીચોવતો હતો.

આગળ જતાં એક વળાંક આવ્યો. અચાનક પાછળની તરફથી આવતો ભારે ઘોંઘાટ અમારા કાને પડ્યો.

અમે વિચારોમાંથી ઝબકીને બહાર આવ્યા. પિતાજીએ ઝડપથી મને રેલવે પાટાઓની નીચે ખેંચીને મજબૂતીથી પકડી લીધો. એક કાળી ટ્રેન સડસડાટ પસાર થઈ ગઈ, સાવ અમારી બાજુમાંથી. બધા જ ઝબ્બાઓની લાઈટ બંધ હતી. કઈ ટ્રેન હશે? અત્યારે કોઈ ટ્રેનનો સમય હતો જ નહીં. ગભરાયેલા અમે એને જતી જોઈ રહ્યા. એના વિશાળ એન્જિનમાં ભઠ્ઠી ગાજતી હતી. મોટા પાવડાથી ભઠ્ઠીમાં કોલસા પડતા હતા અને અંગારાના તણખા બહાર અંધકારમાં ઝરતા હતા. દૃશ્ય બહુ બિહામણું હતું. ટ્રેનનો ડ્રાઈવર સ્થિર ઊભો હતો. એનો ચહેરો ફિક્કો અને પથ્થર જેવો સંવેદનહીન હતો. પિતાજીએ એને ઓળખ્યો નહીં. એ કોણ હતો એ એમનેય ખબર નહોતી. એ તો આગળ જોઈને ટ્રેન ચલાવ્યે જતો હતો. જાણે ટ્રેન સીધી અંધકારમાં, અનંત અંધકારમાં લઈ જવાની ના હોય!

હું ફાળ ખાઈ ગયો હતો. ડરથી હાંફતો હું એ ભયાનક ચીજને જતી જોઈ રહ્યો. થોડીવારમાં તો અંધારું એને ગળી ગયું. પિતાજીએ મને પાછો બંને પાટા વચ્ચે લીધો. અમે ઝડપથી ઘર તરફ ચાલ્યા “ખરું કહેવાય, મને સમજાતું નથી આ કઈ ટ્રેન હશે! ડ્રાઈવર પણ પરિચિત ન હતો.” પિતાજી આગળ કંઈ બોલ્યા નહીં.

હું તો આખેઆખો ડૂંજતો હતો. આ બધું જાણે મારા માટે જ બન્યું હતું. આખી ઘટનાનો અર્થ મેં કંઈક આવો કર્યો. એ ટ્રેન મારા જીવનમાં, આગળ જતાં, આવનાર કોઈ અજ્ઞાત ભયનું પ્રતીક હતી. જેના વિશે પિતાજી પણ જાણતા ન હોય એવા ભય અને એમાંથી એ મને બચાવી શકે એમ પણ નહોતા. દુનિયા મારા માટે કંઈક આવી હશે! જે અજ્ઞાત જિંદગી હું જીવવાનો હતો એ પિતાજીની જિંદગી કરતાં સાવ અલગ રહેવાની હતી. પિતાજીની દુનિયા સાવ સીધી અને સરળ હતી. બધું જ પરિચિત અને નિશ્ચિત, મારી ભાવિ જિંદગી એવી નહોતી. એમાં તો સળગતા-સળગતાં અનંત અંધકારમાં ધસી જવાનું હતું.

સ્વિડિશ લેખક Par Lagerkvist એમની કવિતાઓ, ટૂંકીવાર્તાઓ, નિબંધ, નવલકથાઓ અને નાટકો માટે જાણીતા છે. ૧૯૫૧માં સાહિત્યનો નોબેલ પુરસ્કાર પ્રાપ્ત કર્યો. 'The Dwarf' અને 'Barbbas' એમની જાણીતી નવલકથાઓ છે. 'Guest of Reality' લેખકની આત્મકથા છે જે એમની શ્રેષ્ઠ કૃતિ તરીકે ગણના પામી છે.

(અંગ્રેજી વિભાગ, આણંદ આર્ટ્સ કોલેજ, આણંદ, ગ્રીડ પાસે, આણંદ ૩૮૮૦૦૧ મો. ૮૦૩૩૪૧૮૮૮૦)

૨- ઓક્ટોબર ગાંધી જયંતીની ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરી દ્વારા ઉજવણી કરવામાં આવી.

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરી- સામાન્ય પ્રવાહમાં બીજી ઓક્ટોબરે રાષ્ટ્રપિતા પૂ. મહાત્મા ગાંધીજીની ૧૫૦મી અને પૂર્વ વડાપ્રધાન પૂ. લાલબહાદુર શાસ્ત્રીજીની જન્મ જયંતીની ઉજવણી અંતર્ગત આયોજિત “પ્રભાતફેરી” શાળાએથી પ્રસ્થાન કરી નાના બજાર થઈ મહાદેવ વિસ્તાર સ્થિત ચારુતર વિદ્યામંડળના માનનીય ચેરમેન એન્જિનિયરશ્રી ભીખુભાઈ પટેલ સાહેબના નિવાસસ્થાન સમીપ આવતા શ્રી ભીખુભાઈ સાહેબના પરિવારજનોએ શાળાના આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથાર અને સૌ શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોની ઉપસ્થિતિમાં પૂ. મહાત્મા ગાંધીજી અને પૂ. લાલબહાદુર શાસ્ત્રીજીની પ્રતિમાને સુતરની આંટી અને પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરી પ્રસંગોચિત ઉદ્બોધન કરી સૌને આવા અહિંસાના પૂજારી અને લોક હૃદયમાં સ્થાન પામેલા નેતાઓના સદ્ગુણો વિકસે અને તેમણે ચીંધેલા પ્રેરણાપથ પર ચાલી સત્ય, અહિંસા, સ્વચ્છતા, સાદગી, સ્વદેશી અને એકતાના અનન્ય ગુણો પોતાના જીવનમાં પણ ઉતરે એવી શુભકામના પાઠવી હતી. શાળામાં આયોજિત “ગાંધીવિચાર ગોષ્ઠી” કાર્યક્રમમાં શિક્ષક શ્રી એલ.એલ. તળપદાએ ગાંધી વિચારો રજૂ કર્યા હતાં. આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથારે શાસ્ત્રીજીના જીવનમાં સાદાઈના પ્રસંગનો ઉલ્લેખ કરી તે પોતાના જીવનમાં અપનાવવા અનુરોધ કર્યો હતો. સમગ્ર બંને કાર્યક્રમનું સંચાલન શાળાના સૌ શિક્ષકમિત્રોના સહયોગથી શ્રી હર્ષદકુમાર વાઘેલાએ કર્યું હતું.

ભુલસુધાર

અંક-૧૦, સળંગ અંક-૫૬૪ના પાના નં.૮ નવા કાવ્યો શિર્ષક હેઠળ છપાયેલ ‘સાબરમતીને કાંઠે’ કાવ્યની બીજી પંક્તિની છેલ્લી લાઈન ‘લખવું જો હોય નીર તો’ ની બદલે ‘લખવું જો હોય તો જાઓ’ વાંચવું. મુદ્રણ દોષ માટે ક્ષમા પ્રાર્થાએ છીએ.

તંત્રી, વિ-વિદ્યાનગર

॥ શિક્ષણ ॥

પ્રત્યાયન : સફળ શિક્ષણની પૂર્વશરત

પ્રકૃલ્લા વોરા

વ્યક્તિ વિવિધ પ્રકારનાં વર્તનો કરે છે. આ વર્તનોનાં વિવિધ પાસાંઓ હોય છે. પરંતુ શિક્ષણના સંદર્ભમાં વિચારતાં જણાય છે કે વિદ્યાર્થીના વિદ્યાકીય જીવનમાં વર્તનનાં મુખ્ય ત્રણ પાસાંઓ છે- જ્ઞાન, અનુભૂતિ અને ક્રિયા. શિક્ષણનો મુખ્ય ઉદ્દેશ વર્તનનાં આ ત્રણેય પાસાંઓમાં અપેક્ષિત પરિવર્તન લાવવાનો છે, જેથી તેના વ્યક્તિત્વથી માંડીને જીવન ઘડતરના વિકાસમાં મદદરૂપ બની શકે. જ્ઞાન, અનુભૂતિ અને ક્રિયા દ્વારા અધ્યનની શૃંખલા રચાય છે.

શિક્ષક વિવિધ અધ્યયન-અધ્યાપન પ્રવિધિઓ પ્રયોજે છે, તેનું મુખ્ય ધ્યેય પણ વિદ્યાર્થીનાં વર્તનનાં આ ત્રણેય પાસાંઓના સંદર્ભે અધ્યયન અનુભવોનું આયોજન કરવાનું છે. આ તમામ પ્રક્રિયામાં પાયાની બાબત હોય તો અસરકારક અધ્યાપન અને અનુભવનિષ્ઠ અધ્યયન. શિક્ષક વર્ગમાં રસપ્રદ અને ઉત્સાહપ્રેરક વાતાવરણનું સર્જન કરી શકે તો વર્ગખંડ સાચા અર્થમાં સ્વર્ગ બની શકે. શિક્ષક વર્ગખંડમાં જે વ્યૂહરચના દ્વારા શિક્ષણવ્યવહાર કરે છે, તે પ્રેરક, પ્રસન્નતાભર્યો, અધ્યયનનિષ્ઠ અને ઉષ્માસભર હોય તો આજની સદીનો વિદ્યાર્થી વર્ગમાં બેસવા અને અધ્યયન કરવા તત્પર બનશે. શાળા શરૂ થવાનો જેવો ઘંટ વાગે કે વિશ્રાંતિ પૂરી થવાનો જેવો સમય થાય અને વિદ્યાર્થીનાં મનમાં ઝડપભેર વર્ગમાં પહોંચવાનો થનગનાટ હોય, ચહેરા પર ઉત્સાહની લકીરો અંકાયેલી હોય, નેતાજી સુભાષચંદ્ર બોઝના પ્રખ્યાત સૂત્ર “ચલો દિલ્હી”ની માફક “ચલો વર્ગમાં”ની અનુભૂતિ અને એ દૃશ્ય જ કેટલું રોમાંચક લાગે છે! શિક્ષણની આ સિદ્ધિ ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે શિક્ષક વર્ગમાં વિદ્યાર્થીના નેતા તરીકે નહીં પણ પ્રભાવક પ્રત્યાયન પ્રબંધક હોય. અધ્યયન-અધ્યાપનમાં પ્રત્યાયન એ પાયાનું પરિબળ છે.

વર્ગખંડ પ્રત્યાયન : અર્થ

સામાન્ય રીતે પ્રત્યાયન એટલે માહિતીનું આદાન-પ્રદાન, પરંતુ પ્રત્યાયનમાં માત્ર માહિતીની જ આપ-લે થતી નથી. તેમાં વિચારો, માન્યતાઓ, જરૂરિયાતો, અભિપ્રાયો, ઈચ્છાઓ વગેરેનું આદાન-પ્રદાન પણ સમાયેલું છે. પ્રત્યાયનનો શાસ્ત્રીય અર્થ જોઈએ એ પહેલાં પ્રત્યાયનની ક્રિયા શું છે, તેને વ્યવહારુ રીતે પણ

સમજાવે.

ઉનાળાની અંગારા વેરતી ગરમી હોય; ધરતી પરનાં નીર સૂકાઈ ગયા હોય; પંખીઓના કંઠ સૂકાઈ ગયા હોય... આ પછી અષાઢી વાદળો છવાઈ ગયાં હોય ત્યારે તેની છડી પોકારતા હોય તેમ કોઈ આંબાવાડિયું કે છતના કાંગરે મોરના કંઠમાંથી એકાદ ટહુકો નીકળી પડે ત્યારે એની સાથે જ તે ટહુકારને ઝીલતા બીજા મોર પણ તેમાં પોતાના સૂર પૂરાવે છે. આવું શાથી થાય છે? ગાયમાતાથી તેનું વાદરું જરાક છૂટું પડી ગયું હોય ત્યારે એ બન્ને પોતપોતાની ભાષામાં એકબીજાને શું કહેતા હશે કે જેથી બન્ને અરસપરસ એકબીજાને સમજી શકે છે.

આમ પ્રકૃતિ, પ્રાણી-પંખી વગેરેમાં લાગણી, ભાવો અને જરૂરિયાતોનું વિવિધ રીતે આદાનપ્રદાન થતું રહે છે. આદિમાનવ પાસે જ્યારે ભાષા ન હતી ત્યારે પણ તેઓ સાંકેતિક રીતે પોતાની ભાવનાઓ, જરૂરિયાતો કે લાગણીઓની આપ-લે કરતા હતા. આ પછી અભિવ્યક્તિનું માધ્યમ તરીકે ભાષા પ્રયોજવાનું શરૂ થયું.

ઔદ્યોગિક ક્રાન્તિ પહેલાં વિચારોનું આદાનપ્રદાન મુખોમુખ (face to face) થતું હતું. આ પછી ઉત્તરોત્તર વિકાસ માટે વિજ્ઞાન-ટેકનોલોજીએ તો કમાલ કરી નાખી. સંદેશાવ્યવહારમાં ક્રાંતિકારી પરિવર્તનો આવતાં રહ્યાં છે. આજે આખી વિકાસયાત્રામાં આવેલાં ક્રાંતિકારી પરિવર્તનોએ પ્રત્યાયનની દુનિયા બદલી નાખી છે. આ સાથે માનવે પોતાના વિચારો, લાગણીઓ, જરૂરિયાતોની આદાનપ્રદાનની રીતોમાં આવતાં રહેલાં પરિવર્તનોની અસર વર્ગખંડ પ્રત્યાયનમાં અને જીવનવ્યવહારોમાં જોવા મળે છે. એ અહીં વિચારવાનું પ્રયોજન છે.

વર્ગખંડ અધ્યાપન વ્યવહારમાં પ્રત્યાયન પ્રક્રિયા

પ્રત્યાયનને અંગ્રેજી ભાષામાં Communication કહે છે. મૂળ લેટિન ભાષા ઉપરથી આવેલા આ શબ્દનો અર્થ સંદેશ આપનાર (વર્ગમાં શિક્ષક) અને સાંભળનાર બન્ને વચ્ચેના વ્યવહાર વિષે વિચારવામાં આવે તો. શિક્ષક જે અર્થમાં પોતાના વિચારો વ્યક્ત કરે એ જ અર્થમાં એ વિચાર વિદ્યાર્થીઓ સમજે એટલે બન્ને વચ્ચે માહિતીના સમાન અર્થઘટનનું પ્રસ્થાપન થાય એ પ્રક્રિયા એટલે વર્ગખંડ પ્રત્યાયન. આ પ્રક્રિયા સુયોજિત, હેતુપૂર્ણ, શિક્ષક-વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે આંતરક્રિયા વિકસાવનારી, વિદ્યાર્થીને શીખવા માટે પ્રેરિત કરે છે. જો આ પ્રક્રિયા વૈવિધ્યપૂર્ણ

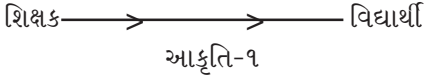
અને રસપ્રદ હોય તો જ અધ્યાપન અસરકારક બની શકે.

કારણ કે કેટલાક શિક્ષકોના તાસમાં જે વિદ્યાર્થીઓ પ્રસન્નતાથી અધ્યયન કરે છે, એ જ વિદ્યાર્થીઓ અન્ય શિક્ષકોના તાસમાં કંટાળો અનુભવતા હોય, તોફાન કરે કે ઘોંઘાટ કરવા પ્રેરાય છે. આ માટે ઘણાં પરિબળો જવાબદાર હોઈ શકે. પણ એમાં એક પરિબળ પ્રત્યાયનમાં બિનઅસરકારકતા ગણી શકાય.

પ્રત્યાયનનું સ્વરૂપ

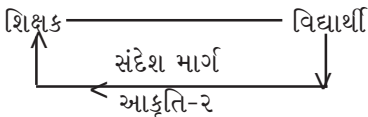
ક્યારેક શિક્ષક વર્ગખંડમાં જ્ઞાનનો વિતરક બની જાય છે. પોતે જ બોલી બોલીને વિદ્યાર્થીઓ સામે જ્ઞાનનો ધોધ વહાવે છે. વિદ્યાર્થીઓ માત્ર શ્રોતા જ બની રહે. આ પરિસ્થિતિમાં વિદ્યાર્થીઓ પર જ્ઞાનના બદલે માહિતીનો બોજ વધી જાય છે. અહીં એકમાર્ગી શિક્ષણ બની જાય છે. નીચેની આકૃતિમાં આ સ્વરૂપનું પ્રત્યાયન જોવા મળે છે.

સંદેશમાર્ગ

ઉપરની આકૃતિમાં જોવા મળે છે કે અહીં વિદ્યાર્થીના વિચારોની અભિવ્યક્તિને સ્થાન નથી. જો આ પ્રક્રિયા દ્વિમાર્ગી બને તો પ્રત્યાયન વ્યવહાર દ્વિ-ધ્રુવી બની શકે. શિક્ષક જે સંદેશો આપે (સમજાવે) તે વિદ્યાર્થી ઝીલે અને તે સંદર્ભે સમજ વિષયક જે પ્રતિક્રિયા આપે, તે શિક્ષકને જણાવે, ક્યારેક સ્પષ્ટતા ન થઈ હોય એ વિષે પણ શિક્ષક સુધી પોતાની પ્રતિક્રિયા એટલે કે પોતાનો પ્રતિચાર મળે છે. નીચેની આકૃતિ દ્વિધ્રુવી પ્રત્યાયન પ્રક્રિયા દર્શાવે છે.

સંદેશમાર્ગ

આ આકૃતિ પ્રમાણે જો શિક્ષક-વિદ્યાર્થીને સાંકળતો પ્રત્યાયન વ્યવહાર થાય તો વર્ગખંડનું વાતાવરણ ધબકતું રહે. વર્ગના જીવંત પાત્રોના ધબકારથી તો સમગ્ર શિક્ષણ પ્રક્રિયા સહભાગીદારીથી ચાલે છે.

શિક્ષક વિવિધ ટેકનોલોજી પ્રયોજે, શૈક્ષણિક સાધનો દ્વારા દૃશ્ય અનુભવ પણ આપે તો અધ્યયન-અધ્યાપન પ્રક્રિયામાં પ્રાણ પૂરાય. આમ તો પ્રત્યાયનની પ્રક્રિયાનાં અન્ય મોડેલ્સ પણ છે, પરંતુ આ લેખમાં તો પાયાની સમજ સ્પષ્ટ કરવાનો જ ઉપક્રમ છે.

પ્રત્યાયનનું મહત્વ:-

પ્રત્યાયન દ્વારા શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી વચ્ચે સમજનો સેતુ રચાય છે. તેથી જ્ઞાન, અનુભૂતિ અને ક્રિયા આ ત્રણેય ક્ષેત્રમાં અપેક્ષિત પરિવર્તન લાવવું શક્ય બને છે.

- તેનાથી વર્ગખંડમાં મુક્ત વાતાવરણનું સર્જન થાય છે અધ્યયન અનુભવો વધારે અસરકારક બને છે.
- અધ્યાપન સરળ અને ગુણવત્તાયુક્ત બને છે. વિષય સ્પષ્ટ બને છે.
- વિદ્યાર્થીની સમજ સ્પષ્ટ થઈ કે નહીં તે જાણી શકાય છે અને જરૂરી સુધારા કરી શકાય છે.
- દ્વિધ્રુવી પ્રત્યાયન પ્રક્રિયાથી વિદ્યાર્થી અધ્યયનમાં સક્રિય રહે છે. અધ્યાપન પણ પરિણામલક્ષી બને છે.
- ટૂંકમાં કહીએ તો, પ્રત્યાયન એ અધ્યયન-અધ્યાપન વ્યવહારનો પ્રાણ છે.

(બી-૧, પલ્લવ એપાર્ટમેન્ટ, રબર ફેક્ટરી સામે, ભાવનગર-

૩૬૪૦૦૧, મો. ૯૪૦૯૪૬૭૯૩૪)

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત શાળાઓનો એન.એસ.એસ. અભિમુખતા કાર્યક્રમ યોજાયો

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ટી.વી. પટેલ, આર.પી.ટી.પી., એસ.એમ. પટેલ -હોમસાયન્સ અને આઈ.બી. પટેલ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓનો સંયુક્ત “એન.એસ.એસ. અભિમુખતા કાર્યક્રમ” શાપુરજી લર્નિંગ સેન્ટર-વલ્લભ વિદ્યાનગર મુકામે ૩ ઓક્ટોબરના રોજ મહાનુભાવોની ઉપસ્થિતિમાં યોજાયો હતો. સમારંભના અધ્યક્ષપદે એન.વી. પટેલ કોલેજના અધ્યાપક અને સીવીએમના એકેડેમિક ફોરમના કો-ઓર્ડિનેટર ડૉ. યોગેશભાઈ પટેલ જ્યારે મુખ્ય મહેમાનપદે વી.પી. સાયન્સ કોલેજના આચાર્ય અને સીવી.એમ એકેડેમિક ફોરમના કો-ઓર્ડિનેટર ડૉ. ભાવેશભાઈ પટેલ તથા શાળાઓના આચાર્યશ્રીઓ, એન.એસ.એસ.ના સ્વયંસેવકો તથા પ્રોગ્રામ ઓફિસરશ્રી આર.બી. ઝાલા, શ્રી ભાસ્કરભાઈ પટેલ, શ્રી મુકેશભાઈ પટેલ અને સુશ્રી ડોલી મોહે અને આસી. પ્રોગ્રામ ઓફિસરશ્રીઓ ઉપસ્થિત રહ્યા હતાં મુખ્ય મહેમાન ડૉ. ભાવેશભાઈએ સ્વયં સેવકોને પ્રસંગોચિત પ્રેરક ઉદ્બોધન કર્યું હતું. જ્યારે સમારંભના અધ્યક્ષ ડૉ. યોગેશભાઈ પટેલે આશીર્વાચન સહ શુભેચ્છાઓ પાઠવી હતી. કાર્યક્રમનું સંચાલન સુશ્રી ડોલી મોહેએ કર્યું હતું..

Contribution of Sir Visvesvaraya to India

Paresh R. Modha

Introduction :

Engineers Day celebrated in India on 15th September, on the birth anniversary of Bharat Ratna Sir Mokshagundam Visvesvaraya (1860-1965). Internationally recognized for his genius in harnessing water resources, Sir M Visvesvaraya was responsible for successful design and construction of several river dams, bridges and implementing irrigation and drinking water schemes all over India.

He was called a wizard in engineering. He was also called the precursor of economic planning in India.

His learned discourse on economic planning in India entitled 'Planned Economy for India and Reconstructing India' was the first available document on the planning effort of the country and it is still held as the parent source matter for economic planners.

Difference between Science and Engineering:

Science and Engineering are complementing to each other. Science is about discovering the nature and natural phenomenon. Engineering is creating the artificial. Engineering has been called the “invisible” or “stealth” profession. Everything around us and that we use everyday has been engineered in some way yet we may not see the engineers behind the scenes or know much about engineering.

Engineers use their imagination and analytical skills to invent, design, and build things that matter. They are team players with independent minds who turn ideas into reality.

Many become licensed professional engineers in order to better protect the health, safety, and welfare of the public. By dreaming up creative and practical solutions, engineers are changing the world all the time.

What we learn in mathematics and science, are the basic to engineering. But, engineers take math and science from paper and the lab to invent, design, and build things that matter. They are team players with independent minds who ask, “How can we develop a better recycling system to protect the environment, design a school that can withstand an earthquake, or create cutting-edge special effects for the movies?”

About Sir Visvesvaraya and his Education:

Born in Muddenahalli in the Chikkaballapur Taluka of Kolar District (Mysore State) on 15th Sep 1861. His father Srinivasa Sastry was a scholar in Sanskrit and mother Venkachamma a housewife. He learnt respect for the culture and the traditions of the land from them.

He completed his early education in Chikkaballapur. Then he joined Central College at Bangalore for Higher Education, but his pockets were empty and no roof over his head. He himself a student became the tutor for the children of a family from Coorg in South India. He lived with them and earned a few rupees for his education.

The poverty-stricken lad stood high in the B.A. Examination in 1881. He got some help from the Government of Mysore and joined the Science College in Poona to study Engineering. In 1883 he ranked first in the L.C.E. and the F.C.E. Examinations (these were like the B.E. Examination of today). As soon as the results were out the Government of Bombay offered him a post. He was appointed Assistant Engineer at Nasik.

As An Engineer At Nasik:

The Builder of Fortune Begins as an Engineer. He was only thirty-two. But some very difficult work fell to his lot. For instance, he had to find a way of supplying water from the river Sindhu to a town called Sukkur. He

prepared a plan, which many other engineers admired. Water should not be wasted. The Government appointed a Committee; it was to find ways of helping irrigation. Once again it was Visvesvaraya who found a solution. He devised a new system called the Block System. He devised steel doors; these could stop the wasteful flow of water in dams. Even British officers were full of praise for the invention.

The Government appreciated his genius and work. He was promoted to higher places. This meant even more difficult work. But there was no problem he could not solve. From Bombay, Visvesvaraya went to Hyderabad as Chief Engineer. His great achievement in Hyderabad was the taming of the river Moosa.

Later, he was appointed Chief Engineer in Mysore State. He was the Chief Engineer of Mysore for three years. In those days the Maharaja used to appoint the ministers. There used to be three ministers and the Chief Minister was called the Dewan. In 1912 the Maharaja choose Visvesvaraya as his Dewan.

Dewan of Mysore - An Ideal Administrator:

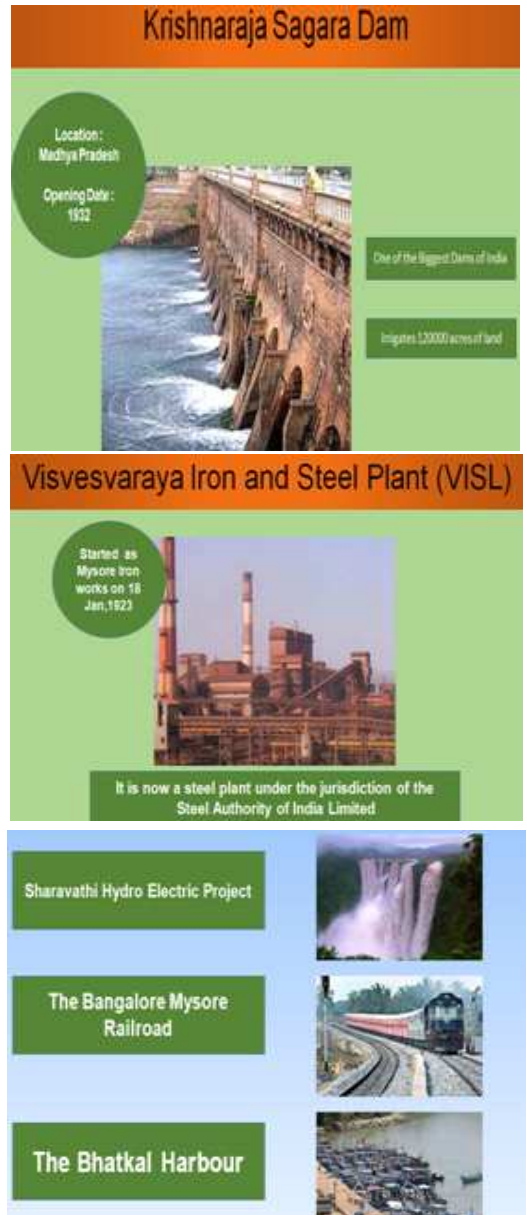
After opting for voluntary retirement in 1908, Visvesvaraya was appointed Diwan or First Minister of the princely state of Mysore, one of the largest and most important in India. With the support of Krishnaraja Wodeyar IV, Maharaja of Mysore, Visvesvaraya made an arguably unprecedented contribution as Diwan to the all-round development of the state.

Not only the Krishnaraja Sagara dam and reservoir, the steel mills at Bhadravathi, the Sri Jayachamarajendra Polytechnic Institute at Bangalore, the University of Mysore, Karnataka Soaps & Detergents Limited (KSDL) - Govt Soap Factory [1916] and many other industries and public works owe their inception or active nurturing to him.

He was instrumental in the founding of the "Government Engineering College" at Bangalore in 1917, one of the first engineering institutes in India. This institution was later named the "University Visvesvaraya College of Engineering" (UVCE) after its founder. It remains one of the most reputed institutes of

engineering in Karnataka. Though he retired as Dewan of Mysore in 1918, he continued to work actively even after his retirement.

Some of his Unprecedented Contributions in the field of Engineering are, Krishnaraja Sagara Dam (1911-31) across the Kaveri river, The Bangalore-Mysore railroad, Sharavathi Hydro-Electric Project at Jog Falls near Shimoga, Visvesvaraya Iron and Steel Plant(VISL) at Bhadravti, Automated Flood Gate.

After His Retirement:

In 1918 Sri MV retired voluntarily. People think retirement means rest. MV lived for 44 years after he retired from service. He was 101 when he died. Except in the last few days when he was very weak, he work himself for the country.

As Dewan he had visited foreign lands twice. After retirement he went abroad so many times, for some work or the other. Japan, America, England, Sweden, Italy, Germany, and France - he toured ever so many countries. Wherever he went, he had a notebook and a pencil in his hand.

Ten years after he retired from government service, floods in the Bhadra put a stop to the work in the Steel Factory in Bhadravati.

Many officers in the factory belonged to other countries; naturally they were not as interested in the working of the factory as Indians. MV got a number of engineers of Mysore trained. In three years Mysoreans took the places of the foreigners.

The rivers of Orissa were frequently in floods; they caused a lot of trouble to the people. It was necessary to tame the rivers and to use the waters for the welfare of the people. The rivers of Orissa were frequently in floods; they caused a lot of trouble to the people. It was necessary to tame the rivers and to use the waters for the welfare of the people.

Big cities have municipalities and corporations to look after them, haven't they? Sometimes they do not have enough money. Then they get into serious difficulties. A number of municipalities and corporations were able to get out of difficulties because of MV's guidance - Bombay, Karachi, Baroda, Sangli, Marvi, Bhopal, Pandharpur, Ahmednagar, Nagpur, Bhavnagar, Rajkot, Goa. Suppose we make a list of all that Sir MV did for the country when he was in service; and another list of all that he did after he retired. Which list will be the longer? It is difficult to say. Service of the country was this great man's 'tapas'. When he reached the age of 100, people all over India showered affection and respect on the Grand

Old Man. The Government of India brought out a stamp in his honor.

Awards Sir Visvesvaraya received:

- 1911: C.I.E (Companion of the Indian Empire) at the Delhi Durber
- 1915: K.C.I.E (Knight Commander of the Order of the Indian Empire)
- 1921: D.Sc. – Calcutta University
- 1931: LLD Bombay University
- 1943: Elected as the Honorary Life Member of the Institution of Engineers(INDIA).
- 1944: D.Sc. Allahabad University
- 1948: Doctorat- LLD Mysore University
- 1953: Awarded the Honorary Fellowship of the Institute of Town Planners, India.
- 1955: Conferred “BHARAT RATNA”
- 1958: ‘Durga Prasad Khaitan Memorial Gold Medal’ by the Royal Asiatic Society Council of Bengal.
- 1959: Fellowship of the Indian Institute of Science, Bangalore.

Death and Ideology of his life :

Visvesvaraya passed away on 14th of April 1962. He was 101.

Ideology of his life is that To give real service, you must add something which cannot be bought or measured with money. “The curse of the country is laziness. At first sight everyone seems to be working. But in fact, one man work and others watch him. As someone said with contempt, ‘ it looks as if five men are working. But really only one man works. One man will be doing nothing. One man will be resting. Another man will be watching them. Yet another man will be helping these three. “

Conclusion:

There are many challenges facing our world that require immediate engineering solutions. At the same time, we are challenged to prepare the next generation of talent by helping to remove the social, education and economic barriers that deter young students from engineering and technology education and careers.

(Assistant Professor, EE department, ADIT,
New Vidyanagar ee.paresh@adit.ac.in)

॥ જ્ઞાન-વિજ્ઞાન વિશેષ- નોબેલ પારિતોષિકો-૨૦૧૮ ॥
ભૌતિક વિજ્ઞાનનું નોબેલ ઈનામ-૨૦૧૮

કમલનયન જોષીપુરા

આલ્ફ્રેડ નોબેલ (૧૮૩૩-૧૮૯૬) વિષે:-

દર વર્ષે જેના નામથી જગવિખ્યાત નોબેલ ઈનામો આપવામાં આવે છે એ આલ્ફ્રેડ નોબેલ સ્વીડનનો એક રસાયણશાસ્ત્રી-ઈજનેર હતો અને ૧૯મી સદીના લગભગ અંત ભાગે ડાયનેમાઈટ જેવા ઘાતક વિસ્ફોટક પદાર્થોની શોધ કરીને ખૂબ ધનવાન બન્યો હતો. ૧૮૮૮માં એક ક્ષોભજનક ઘટનામાં આલ્ફ્રેડે એક અખબારમાં પોતાના જ નામજોગ મૃત્યુનોંધ વાંચી! એ નોંધમાં પોતાનું અવસાન થયાનું જણાવીને લખવામાં આવ્યું હતું કે, 'મોતના સોદાગરનું મૃત્યું.' (The Merchant of Death is Dead!) વાત એમ બનેલ કે, આમ તો આલ્ફ્રેડના ભાઈનું અવસાન થયું હતું, પણ કોઈએ ભૂલથી આલ્ફ્રેડનું અવસાન થયાનું સમજીને ઉપર મુજબની નોંધ લખી નાખી. આ રીતે લખાયેલ મૃત્યુનોંધ વાંચીને આલ્ફ્રેડ નોબેલ એકદમ ખિન્ન થઈ ગયો. તેને થયું, 'અરે રે, ભવિષ્યમાં શું જગત મને આ રીતે યાદ કરશે...?!' તેણે મનમાં ગાંઠ વાળી કે તે કોઈ ખૂબ જ ઉમદા કાર્ય કરીને દુનિયામાંથી વિદાય લેશે. ત્યારબાદ નોબેલે પોતાના વસિયતનામામાં એ મુજબનું લખાણ કર્યું કે, પોતાની મિલકતમાંથી જ્ઞાન-વિજ્ઞાન, સાહિત્ય વગેરે ક્ષેત્રોમાં વિશ્વવ્યાપી ઈનામો આપવામાં આવે. ૧૮૯૬માં તેનાં અવસાન બાદ તેની ઈચ્છા મુજબ નોબેલ પારિતોષિકોની સ્થાપના કરવામાં આવી અને ૧૯૦૧માં આ પારિતોષિકોની વાર્ષિક પરંપરા શરૂ થઈ. અત્યારે જુદા જુદા છ વિષયોમાં સર્વોચ્ચ કક્ષાની શોધખોળ માટે પ્રતિભાવંત વ્યક્તિઓને નોબેલ પારિતોષિકો અર્પણ કરવામાં આવે છે, તે વિષયો છે, ભૌતિકવિજ્ઞાન, રસાયણવિજ્ઞાન, ફિઝિયોલોજી-મેડીસીન, સાહિત્ય, શાંતિ અને અર્થશાસ્ત્ર. એક મજાની વાત એ છે કે, ઉચ્ચ બુદ્ધિમતાનાં તેમજ ખૂબ ઉપયોગી એવાં ગણિતશાસ્ત્રનાં ક્ષેત્રમાં નોબેલ ઈનામ હોતું નથી. અને તે અંગે ખાટીમીઠી વાયકા પણ પ્રચલિત છે. નોબેલ પારિતોષિકનો મુખ્ય હેતુ માનવજાતના લાભાર્થે થયેલ સંશોધન અને પ્રદાન માટે પ્રતિભાવંત વિજ્ઞાનીઓ કે વ્યક્તિઓને સન્માનિત કરવાનો છે. તે માટે જગપ્રસિદ્ધ વિજ્ઞાનીઓ-વ્યક્તિઓને નામાંકિત કરવામાં આવે છે અને એક નિષ્ણાત સમિતિ દ્વારા ઈનામ વિજેતાનું ચયન કરવામાં આવે છે. નોબેલ પારિતોષિક દરવર્ષે ડીસેમ્બરની ૧૦મી તારીખે (આલ્ફ્રેડ નોબેલના જન્મદિવસે) એનાયત કરવામાં આવે છે. હવે આપણે વર્ષ ૨૦૧૮ના ફિઝિક્સ વિષયના નોબેલ ઈનામની થોડી વિગતો જોઈએ.

ફિઝિક્સનું નોબેલ પારિતોષિક -૨૦૧૮

૨૦૧૮ના વર્ષ માટે ભૌતિકવિજ્ઞાનનું નોબેલ ઈનામ ત્રણ વિજ્ઞાનીઓને લેસર કિરણોના ક્ષેત્રમાં વિશિષ્ટ શોધખોળ અને પ્રદાન માટે આપવાનું જાહેર થયું છે. તેમની શોધો અંગે વાત કરતાં પહેલાં એ જાણીએ કે, લેસર એક ટૂંકાક્ષરી છે, અને તે એકદમ ચુસ્તપણે એકરંગી અને એક જ દિશામાં વહેતો શક્તિશાળી પ્રકાશનો પુંજ હોય છે. આમ તો આપણે હવે ઘણી જગ્યાએ પાતળી પેન જેવી લેસર ટોર્ચમાંથી નીકળતી લીલા કે લાલ રંગની પ્રકાશની ધારા જોયેલ છે. કોઈ ખાસ રીતે ઉત્પન્ન કરવામાં આવતા આ લેસર પ્રકાશની મૂળભૂત શોધ તો છેક ૧૯૬૦માં થઈ હતી. ત્યારબાદ જુદી જુદી રીતે લેસર કિરણો ઉત્પન્ન કરવાની રીતો શોધવામાં આવી અને તેને લીધે ફિઝિક્સ તેમજ ટેક્નોલોજીમાં એક ક્રાંતિનો આરંભ થયો.

ભૌતિક વિજ્ઞાનમાં આ અગાઉ પણ લેસરના ક્ષેત્રમાં નોબેલ ઈનામો અપાઈ ચૂક્યાં છે. આ ક્ષેત્રમાં ૨૦૧૮નું ફિઝિક્સનું નોબેલ ઈનામ અર્ધાણુભાગે આર્થર એશ્કીન (અમેરિકા)ને તથા બીજા અર્ધા ભાગે સંયુક્તપણે ડોના સ્ટ્રીકલેન્ડ (મહિલા વિજ્ઞાની, કેનેડા) અને ગેરાર્ડ મોઉરુ (ફ્રાંસ)ને ફાળે જાય છે. ૯૪ વર્ષની જૈફ વયના આર્થર એશ્કીન નોબેલ પારિતોષિક જીતનારા સૌથી મોટી વયના વિજ્ઞાની છે. તેઓને લેસર કિરણો પર આધારિત 'Optical Tweezers' ની શોધ માટે તે પ્રાપ્ત થનાર છે. અંગ્રેજીમાં tweeze શબ્દનો અર્થ સપડાવવું કે સાણસામાં લેવું એવો થાય છે. આમ તો કોઈ પણ પ્રકાશના કિરણમાં ઉર્જા રહેલ હોય છે તેમજ પ્રકાશ કે વિકિરણની ધારા એક પ્રકારનું દબાણ (radiation pressure) પણ ઉત્પન્ન કરે છે. તો પ્રકાશ કે વિકિરણના ઉપયોગથી કોઈ પણ વસ્તુને ધકેલી કે ખસેડી શકાય ખરી!? અથવા તેથી ઉલટું તેના દ્વારા કોઈ નાનકડા ગતિમાન પદાર્થને સ્થિર કરી શકાય ખરો? આવી કોઈ કલ્પના શક્તિશાળી લેસર કિરણોને અનુલક્ષીને ભૌતિકવિજ્ઞાની એશ્કીનના મનમાં ઘોળાઈ રહી હતી. તેમની આ કલ્પનાને વાસ્તવિક સ્વરૂપ મળ્યું ૧૯૮૭માં કે જ્યારે તેમણે લેસર કિરણની શક્તિશાળી ધારાનો એક ઉપકરણ (tool) તરીકે ઉપયોગ કરીને જીવંત બેક્ટેરીયાને, કોઈ નુકસાન પહોંચાડ્યા વગર ઝડપી લઈને સ્થિર કરી બતાવ્યાં. તે એક મોટી સિદ્ધિ હતી. આ પ્રક્રિયા કોઈ માધ્યમમાં લેસરની અસરથી પાર પાડવામાં આવે છે, તે સૂક્ષ્મદર્શક વડે જોવામાં આવે છે અને એ રીતે સ્થિર રાખેલ બેક્ટેરીયા વાયરસ કે અન્ય કોઈ સૂક્ષ્મ પદાર્થોનો વિશેષ અભ્યાસ થઈ શકે છે. આપને ખ્યાલ આવશે કે આ એક સૂક્ષ્મ સ્તરની પ્રક્રિયા છે અને તેમાં માઈક્રોન (૧૦^{-૬}

મીટર) માપના પદાર્થ કણને ધકેલવા કે સ્થિર રાખવા માટે લગાડવું પડતું બળ પણ અત્યંત સૂક્ષ્મ યાને કે લગભગ 10^{-12} ન્યૂટન જેટલું હોય છે. અત્રે જણાવીએ કે અમદાવાદની પ્રસિદ્ધ પ્રયોગશાળા પી.આર. એલ.ના વિજ્ઞાનીઓ વિજ્ઞાનલક્ષી કાર્યક્રમોમાં, માર્ઠકોન માપના સીલીકોનના ટ્યુકડા ગોળાઓને લેસરની મદદથી સ્થિર રાખવાનો tweeze કરવાનો-પ્રયોગ (demo) દર્શાવતા હોય છે.

ફિઝિક્સના નોબેલ ઈનામ ૨૦૧૮માં અન્ય બે વિજ્ઞાનીઓની જે શોધ સમાવિષ્ટ છે તે લેસર કિરણોના બીજા એક ખાસ ઉપયોગ વિષેની છે. તેનો કંઈક ખ્યાલ મેળવવા માટે એક સામાન્ય ઉદાહરણ લઈએ. ઘણી વાર ખૂબ જ ઝડપી કે ટૂંકા સમયગાળાની ઘટનાને ક્ષણાર્ધમાં કે આંખના પલકારામાં બનેલ ઘટના કહેવામાં આવે છે. આપણે ઝડપભરે આંખ બંધ કરીને ખોલીએ તેનો સમયગાળો લગભગ કેટલો હશે? જવાબ છે, એક સેકન્ડનો આશરે દસમો ભાગ. તેનાથી પણ ટૂંકા અંતરાલની ઘટનાઓનો ઉલ્લેખ કરીએ તો કેમેરાનું અત્યંત ઝડપી શટર 10^{-3} સેકન્ડ એટલે કે, એક સેકન્ડના હજારમાં ભાગ જેટલો સમય ખુલ્લું રહે છે. તેથી આગળ વધીને જોઈએ તો જુદી જુદી રાસાયણિક ક્રિયાઓ કે જે પરમાણુ-અણુઓ વચ્ચેની આંતરક્રિયા હોય છે, તેનો લાક્ષણિક સમયગાળો છે. માર્ઠકો સેકન્ડ અર્થાત 10^{-6} સેકન્ડ. આશ્ચર્ય ન પામશો. સૂક્ષ્મની દુનિયાની કેટલીક ઘટનાઓ લો નેનો-સેકન્ડ (10^{-9} સેકન્ડ) કે તેથી વધુ અલ્પજીવી હોય છે. હવે આવી ક્ષણભંગુર ઘટનાઓને કંઈ રીતે સાક્ષી ભાવે જોઈ શકાય કે કોઈ કેમેરામાં તેનો વિડિયો લઈ શકાય એ કેવળ કલ્પના જ હોય, હકીકતમાં એવું બની શકે નહીં, આટલી ભૂમિકા બાદ મુખ્ય વાત પર આવીએ તો, વિજ્ઞાનીઓ ડોના સ્ટ્રીકલેન્ડ અને ગેરાર્ડ મોઉરને જે શોધખોળો માટે આ વખતે અર્ધા ભાગનું નોબેલ ઈનામ મળેલ છે. તેને લેસર કિરણોનું ‘Chirped Pulse Amplification (CPA)’ કહે છે. કોઈ નાનકડા પક્ષીના ટૂંકા તીણા પણ તીવ્રતાભર્યા અવાજ કે ટહુકાને અંગ્રેજીમાં Chirping કહે છે. તે પ્રમાણે અતિશય ટૂંકા ગાળાના પણ ઉચ્ચ આવૃત્તિના અત્યંત તીવ્ર લેસર સ્પંદ (Pulse)ને Chirped laser કહે છે. ઉપરોક્ત બે વિજ્ઞાનીઓએ સામાન્ય લેસરનું સંવર્ધન (amplification) કરીને અસાધારણ શક્તિશાળી તેમજ ઉચ્ચ આવૃત્તિના પણ અત્યંત ક્ષણજીવી લેસર ઉત્પન્ન કરવામાં સફળતા મેળવેલ છે. CPA થી મળતું લેસર-સ્પંદ માત્ર ફેમ્ટો-સેકન્ડ (10^{-15} સેકન્ડ) કે તેથી પણ ઓછા સમય માટે પ્રગટે છે, પરંતુ તે અત્યંત વેધક હોય છે. આ રીતે મળતા નવા

પ્રકારના લેસરથી પણ ફિઝિક્સ અને ટેકનોલોજીમાં એક અનેરી ક્રાંતિ આવેલ છે. આ સમગ્ર ખ્યાલ આપણે માટે તો એકદમ ઈન્દ્રિયાતીત છે જ, પરંતુ તે વિવિધ ઉપકરણોની ટેકનોલોજીકલ મર્યાદાને પણ અતિક્રમીને એક નવો વિક્રમ સ્થાપે છે.

ફિઝિક્સ નોબેલ-૨૦૧૮ના ટૂંકા પરિચયને અંતે ઓલિમ્પિક ખેલકૂદ સ્પર્ધાઓનું ખૂબ જાણીતું સૂત્ર યાદ કરીએ, જે લેટિન ભાષામાં છે, (Citius, Altius, Fortius, તેનો અર્થ છે Faster, Higher, Stronger! આ સૂત્રમાં એક પ્રકારનો પડકાર છે કે તે સ્પર્ધાઓમાં દરેક ખેલાડી અગાઉના ખેલાડીઓની મર્યાદાને પાર કરીને વધુ આગળ જવાનું ધ્યેય રાખે. એક રીતે જુઓ તો આ સૂત્ર નોબેલ ઈનામ વિજેતાઓને પણ લાગુ પડે છે કેમ કે તેઓ પણ અગાઉની શોધોથી આગળ વધીને તેમ જ અગાઉની ટેકનોલોજીની મર્યાદાને પણ ઓળંગીને નવું જ્ઞાન અને નવા કીર્તિમાન સ્થાપિત કરતા રહેતા હોય છે. અસ્તુ.

(નિવૃત્ત પ્રોફેસર, સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી, ૪-પુનિત પાર્ક સોસાયટી, આણંદ, વિદ્યાનગર રોડ-૩૮૮૦૦૧ મો:૯૮૨૫૩૧૮૯૭)

એન.વિ. પટેલ સાયન્સ કોલેજમાં રાત્રિ બિફોર નવરાત્રિની ઉજવણી

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત નટુભાઈ વિ. પટેલ કોલેજ ઓફ ધ્યોર એન્ડ એપ્લાઈડ સાયન્સીઝમાં કોલેજ મધ્યસ્થ સમિતિના મ્યુઝીક, ડાન્સ એન્ડ થિયેટર વિભાગ દ્વારા રાત્રિ બિફોર નવરાત્રિની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી. પ્રસ્તુત કાર્યક્રમમાં ચારુતર વિદ્યામંડળના ચેરમેન શ્રી ભીખુભાઈ પટેલ, ઉપપ્રમુખશ્રી મનીષભાઈ પટેલ, સેક્રેટરી શ્રી ડૉ. એસ.જી. પટેલ, જોઈન્ટ સેક્રેટરી શ્રી બી.પી. પટેલ અને શ્રી મેહુલભાઈ પટેલ, આચાર્યશ્રી ડૉ. બાસુદેબ બક્ષી, નોન-એકેડેમિક ફોરમ, સીવીએમના કો-ઓર્ડિનેટર ડૉ. યોગેશ પટેલ, મધ્યસ્થ સમિતિના વાઈસ પ્રેસિડેન્ટ પ્રા. શ્રેયા શાહ, સહઅધ્યાપકો ડૉ. તેજસ ઠક્કર, ડૉ. ધનંજય ધ્રુવ, જનરલ સેક્રેટરી દર્શિત શાહ વગેરે ઉપસ્થિત હતા. બેસ્ટ સ્ટાઈલ અને બેસ્ટ કોસ્ચ્યુમ સ્પર્ધાના વિજેતા અધ્યાપકો અને વિદ્યાર્થીઓને ઈનામ પણ આપવામાં આવ્યાં હતાં. કાર્યક્રમનું સંચાલન ઓવરઓલ કો-ઓર્ડિનેટર પ્રા. કાર્તિક જગતાપે કર્યું હતું.

Nobel Prize 2018 for Economics

Nikhil Zaveri

This year the Swedish Academy of Sciences decided to award the Sveriges Riksbank Prize in economic Sciences in memory of Alfred Nobel to William D Nordhaus and Paul M. Romar who are Professors at Yale University and New York University respectively in USA for integrating innovation and climate change with economic growth. Their contribution lies in designing methods for addressing basic and pressing questions - Why do economies grow ? Why might growth outperform the world's capacity to sustain it ? This means how long term economic growth, both sustained and sustainable, can be created which became a goal for research for both of them. Both of them worked independently, but they are recognized as one.

Human endeavour has always been to study the Nature and how treasure of resources of the Nature can be brought into the growth and development of the mankind through the discipline of Economics which aims at the study of various practices of managing those scarce resources of the Nature which primarily creates constraints on the economic growth and development. However people who abide with the nature always strive to deal with those constraints through creation of new knowledge. Hence these two distinguished

economists significantly broadened the scope of analysis by constructing models that explain how the market economy interacts with Nature and knowledge, i.e., climate change and Technology.

In 1970 when the world started talking about the warmer climate due to fossil fuel, William Nordhaus decided to work on this topic. In mid-90s, he became the first person to create quantitative model explaining global interplay between economy and the climate. Understanding the economic costs imposed by the climate change is quintessential to answer the question of how much society should be willing to pay to avert environmental destruction. His work models the economic harms from carbon emissions and integrates theories and empirical results from physics, chemistry and economics. His models known as “integrated assessment models” could project how different trajectories for global carbon emissions would produce different global temperatures, which in turn, allowed him to estimate the likely economic costs of these different scenarios of what level of reduction in emissions would be economically optimal. He was the first to suggest that warming should be limited to no more than 2 degree C higher than the world's pre-industrial temperatures. The model is used to simulate how the economy and the climate evolve together.

One school of thought used to think that sustained growth over the long run depended on technological progress, which was in turn related to creation of new ideas. But they squirmed to locate how new ideas emerged, and how innovation interacted with other market activity. In view of this, Paul Romar's work became very significant which demonstrates how knowledge can function as a driver of long-term economic growth. People's lives are transformed over a long

(अनुसंधान पान नं. २६ पर)

રસાયણ વિજ્ઞાનનું નોબેલ પારિતોષિક-૨૦૧૮

ઉજ્જવલ ત્રિવેદી

રસાયણ વિજ્ઞાનનું વર્ષ ૨૦૧૮નું નોબેલ પારિતોષિક આ ક્ષેત્રમાં કાર્યરત વૈજ્ઞાનિકો વચ્ચે બે હિસ્સામાં ઘોષિત કરવામાં આવ્યું છે. આ પારિતોષિકનો પ્રથમ હિસ્સો કેલિફોર્નિયા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી, પાસારે, યુએસએના ફ્રાન્સિસ એચ. આર્નોલ્ડને, તેમના સંશોધન કાર્ય “ઉત્સેચકોની દિશાત્મક ઉત્ક્રાંતિ” માટે તથા બીજો હિસ્સો કોલમ્બીયા સ્થિત યુનિવર્સિટી ઓફ મીસોરી, યુએસએના જ્યોર્જ પી. સ્મીથ તથા એમ. આર. સી. લેબોરેટરી ઓફ મોલેક્યુલર બાયોલોજી કેમ્બ્રિજ યુકેના સર ગ્રેગરી પી. વિન્ટરને સંયુક્તપણે તેમના સંશોધન કાર્ય “બેક્ટેરિયોફેજ પ્રદર્શિત પેપ્ટાઇડઝ અને એન્ટિબોડીઝ”

માટે એનાયત કરવામાં આવ્યું છે.

આ સમગ્ર સંશોધન અંગે યોગ્ય સમજણ કેળવવા તથા માનવજાત માટે આ પ્રકારના સંશોધનો કેટલા અંશે ઉપયોગી છે તે સમજવા સૌ પ્રથમ ઉત્ક્રાંતિ અને દિશાત્મક ઉત્ક્રાંતિ શું છે તેની સમજણ કેળવણી જરૂરી છે.

પૃથ્વી પર સજીવની ઉત્પત્તિ ૩.૭ બિલિયન વર્ષ પહેલા થઈ હોવાનું માનવામાં આવે છે. તે સમયના સજીવો ખૂબ જ પ્રાથમિક કક્ષાના હતા પરંતુ કાળક્રમે તેમાં વિવિધતાઓનો ઉમેરો થતો ગયો અને હાલના સજીવો અસ્તિત્વમાં આવ્યા. ઉત્ક્રાંતિની આ પ્રક્રિયાને વિવિધ વૈજ્ઞાનિક સંશોધનો મારફતે સંપૂર્ણપણે હજી સુધી સમજી શકાઈ નથી અને મોટે ભાગે તેને ‘કુદરતના કરિશ્મા’ તરીકે જ ઓળખવામાં આવે છે. ઉત્ક્રાંતિની આ નિરંતર ચાલતી પ્રક્રિયા કે જેના દ્વારા પ્રાથમિક કક્ષાના સૂક્ષ્મ,

એકકોષીય સજીવોમાંથી આપણા જેવા જટિલ કોષીય માળખું ધરાવતા સજીવો અસ્તિત્વમાં આવ્યા તે ગરમ પાણીના ઝરણા, દરિયાના ઊંડાણ, અતિ ઠંડા તથા ગરમ પ્રદેશો, ઉચ્ચ પ્રદેશો, રણપ્રદેશો વિગેરેમાં અવિરત પણે ચાલતી રહી છે, જેના પરિણામે સજીવોમાં નવા પ્રકારની કાર્યપ્રણાલીઓનો સતત ઉમેરો થતો રહ્યો અને સજીવોનું નવું માળખું અસ્તિત્વમાં આવ્યું.

સજીવોમાં કાળક્રમે ઉદ્ભવેલ આવી નવી કાર્યપ્રણાલી તેમાં થતી જૈવરાસાયણિક પ્રક્રિયાઓને આભારી છે. આવી જૈવરાસાયણિક પ્રક્રિયાઓ માટે જે પ્રોટિન્સ જવાબદાર હોય છે તેને ઉત્સેચકો (એન્ઝાઇમ્સ) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. સજીવોમાં સમયાંતરે આવા ઉત્સેચકોમાં જે બદલાવ આવ્યો તેણે નવા કાર્યો કરવા માટે સજીવોને સક્ષમ બનાવ્યા. અને નવું માળખું ધીરે-ધીરે અસ્તિત્વમાં આવતું ગયું. આવા ઉત્સેચકો સજીવોમાં જનીનદ્રવ્યમાંથી ઉદ્ભવતાં હોવાથી જનીન દ્રવ્યમાં થતા ફેરફારો આવા ઉત્સેચકોની કાર્યપદ્ધતિમાં પણ ફેરફાર કરે છે જે સજીવોમાં થતા માળખાકીય ફેરફારો તથા તેમાં ઉદ્ભવતી વિવિધતા માટે કારણભૂત છે.

‘દિશાત્મક ઉત્ક્રાંતિ’ એ એક એવી પ્રાયોગિક પદ્ધતિ છે જેની મારફતે ઉત્ક્રાંતિ માટે જવાબદાર પ્રોટિન્સને સજીવ એક ચોક્કસ નિર્ધારિત દિશામાં જ ઉત્ક્રાંતિ પામે તેને માટે તૈયાર કરી શકાય છે.

વર્ષ ૨૦૧૮ના નોબેલ પારિતોષિક વિજેતા ફ્રાન્સિસ આર્નોલ્ડે પ્રયોગશાળામાં ઉત્સેચકો મારફતે ઉત્ક્રાંતિની આખી પ્રક્રિયાને જરૂરિયાત પ્રમાણે એક ચોક્કસ દિશામાં ધપાવવાની સફળ પહેલ કરી છે જેના ફળ સ્વરૂપે સજીવો મારફતે પ્રાપ્ત થતા જૈવિક બળતણ (બાયોફ્યૂલ) તથા ઔષધ ઉદ્યોગ (ફાર્માસ્યુટિકલ્સ) ક્ષેત્રે અભૂતપૂર્વ ક્રાંતિ સર્જશે.

પ્રયોગશાળામાં દિશાત્મક ઉત્ક્રાંતિ માટે આવા બદલાવ માટે જવાબદાર પ્રોટિન્સ કે ઉત્સેચકોના જનીનમાં બદલાવ તેની પસંદગી તથા તેની તીવ્રતાવર્ધનના તબક્કાવારના પ્રયોગો દ્વારા ઉત્ક્રાંતિની પ્રક્રિયાને ચોક્કસ નિર્ધારિત દિશા આપવા માટેના ઉત્સેચકો તૈયાર કરી શકાય છે. આ પ્રકારના બદલાયેલા જનીનોને પ્રથમ તબક્કામાં બેક્ટેરિયામાં દાખલ કરવામાં આવે છે જ્યારે

બીજા તબક્કામાં બદલાયેલા જનીન મારફતે તૈયાર થતા આવા ઉત્સેચકો કે પ્રોટિન્સને ઓળખી અંતિમ તબક્કામાં તેમને અન્ય બીજા પ્રકારના બદલાવ માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. નોબેલ પારિતોષિક વિજેતા આર્નોલ્ડના શબ્દોમાં કહીએ તો, “ઉત્સેચક પ્રેરિત દ્વિશાત્મક ઉત્ક્રાંતિ પ્રયોગશાળાઓમાં આર્થિક રીતે મહત્વની પ્રક્રિયાને વેગવંતી બનાવતા ઉત્સેચકોમાં બદલાવ આણવા પ્રેરિત કરી નવી ક્રાંતિ સર્જશે.”

નોબેલ પારિતોષિકનો બીજો હિસ્સો જ્યોર્જ પી.સ્મીથ તથા સર ગ્રેગરી પી. વિન્ટરને ‘ફેજ રીપ્લે’ માટે સંયુક્તપણે એનાયત થયો છે. આ પદ્ધતિ મારફતે તેમણે ઉત્ક્રાંતિ માટે જવાબદાર નવા પ્રોટિન્સ બેક્ટેરિયોફેજ (બેક્ટેરિયાને સંક્રમિત કરનાર વિષાણુ) મારફતે સફળતાપૂર્વક પ્રદર્શિત કર્યા છે, જે નવીન પ્રોટિન તૈયાર કરવું હોય તેના જનીનને બેક્ટેરિયોફેજના બાહ્ય આવરણ (કેપ્સ્યુલ) માટે જવાબદાર જનીનની અંદર દાખલ કરવામાં આવે છે અને આવા બેક્ટેરિયાફેજ જ્યારે બેક્ટેરિયાને સંક્રમિત કરે છે ત્યારે દાખલ કરેલ જનીનમાનું આ પ્રોટિન એન્ટીબોડિઝ (શરીરની રોગપ્રતિકારકતા માટે જવાબદાર તત્વ)ના ઓળખ સ્થાન સ્વરૂપે પ્રદર્શિત થાય છે. આ સંશોધન મારફતે વિવિધ પ્રકારના અસાધ્ય રોગો સામે બાથ ભીડી શકે તેવી નવી દવાઓ- ઔષધિઓનું ઉત્પાદન શક્ય બનશે. ઈ.સ. ૨૦૦૨માં આવી જ એક ઔષધિ ‘એડાલી મુનાબ’નો રહ્યુમેટોઇડ આર્થરાઇટિસ, ઈન્ફલેમેટરી બાઓલ ડિસિઝ તથા સોરાઇસીસ જેવા રોગોને નાથવા સફળતાપૂર્વક ઉપયોગ થઈ ચૂક્યો છે. આ પ્રકારના એન્ટીબોડિઝ ઝેરનું તટસ્થીકરણ, સ્વપ્રતિકારકતાનું દમન તથા કેન્સરના પ્રસારની રોકથામ વિગેરે માટે અસરકારક સાબિત થશે.

દ્વિશાત્મક ઉત્ક્રાંતિને કંઈક અંશે સફળતા પ્રાપ્ત થઈ છે, પરંતુ આ સંશોધનો માનવજાતના આરોગ્યને સ્વસ્થ બનાવવાની દિશામાં એક મહત્વપૂર્ણ અને ક્રાંતિકારી કદમ સાબિત થશે તેમાં કોઈ બેમત નથી.

(પ્રોફેસર, બીઆરડી સ્કુલ ઓફ બાયોસાયન્સીઝ,
સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી, વલ્લભ વિદ્યાનગર
મો:૯૪૨૮૪૮૯૧૫૯)

(અનુસંધાન પાન નં. ૨૪ પર)

period when economic growth of a few percent accumulates. Previous macroeconomic research had emphasized technological innovation as the primary driver of economic growth, but had not modelled how economic decisions and market conditions determine the creation of new technologies. Romar solved this problem by demonstrating how economic forces govern the willingness of firms to produce new ideas and innovations.

Both of them provide with fundamental insights into causes and consequences of technological innovation and climate change. However they do not deliver conclusive answers but their findings are closer to answering the questions of how sustained and stable economic growth can be achieved.

References :

1. <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/10/presseconomicsscience2018.pdf>
2. <https://www.economist.com/finance-and-economics/2018/10/08/the-nobel-prize-for-economics-is-awarded-for-work-on-the-climate-and-economic-growth>
3. https://www.washingtonpost.com/business/2018/10/08/two-americans-win-nobel-prize-economics/?hpid=hp_hp-top-table-main-win-nobel-prize%3Ahomepage%2Fstory&hpid=hp_hp-top-table-main-win-nobel-prize%3Ahomepage%2Fstory&utm_term=.c50f747ade6a

(Director General, CVM, Vallabh Vidyanagar
Mo:9375012584)

ફિઝિયોલોજી અને મેડિસીનનું નોબૅલ પારિતોષિક-૨૦૧૮

કુંદનકુમાર મીશ્રા

પ્રતિવર્ષ ઘોષિત થતા નોબૅલ પારિતોષિકોમાં સૌ પ્રથમ ફિઝિયોલોજી અને મેડિસીન ક્ષેત્રનું નોબૅલ પારિતોષિક જાહેર કરવામાં આવે છે.

સામાન્ય રીતે ઘણા ખરા રોગો માટે સારવાર આધુનિક સમયમાં ઉપલબ્ધ છે. આપણા શરીરની રોગપ્રતિકારક પ્રણાલી મોટાભાગના રોગોનો સામનો કરવા મહદઅંશે સક્ષમ છે. પરંતુ કેન્સર જેવા કેટલાક અસાધ્ય રોગો પરત્વે આપણું શરીર તથા તેની રોગપ્રતિકારકતા નિઃસહાય બની જાય છે.

૧, ઓક્ટોબર-૨૦૧૮ સોમવારને દિવસે ફિઝિયોલોજી અને મેડિસીનના નોબૅલ માટે જે બે વૈજ્ઞાનિકો ડૉ. જેમ્સ પી. એલીસન તથા ડૉ. તાસુકા હોન્જોના નામની જે ઘોષણા કરવામાં આવી ત્યારે તેઓ દર્શાવી ચૂક્યા હતા કે કેન્સરને નાથવા માટે, તેની ઉપર આક્રમણ કરવા માટે માનવશરીરની રોગપ્રતિકારકતાને સજજ કરી શકાય છે. અને તેઓના આ સંશોધનોને કેન્સર જેવા અસાધ્ય રોગોની સારવાર માટેના એક નવા જ સિદ્ધાંતનો પાયો નાંખ્યો.

યુનિવર્સિટી ઓફ ટેક્સાસના ઈમ્યુનોલોજી વિભાગના અધ્યક્ષ ડૉ. જેમ્સ પી. એલીસને આપણી રોગપ્રતિકારકતાને બ્રેક લગાવતું એક નવું પ્રોટિન ઓળખી કાઢ્યું. આ પ્રોટિનની સક્રિયતાને જો નિયંત્રિત કરવામાં આવે તો આપણી રોગપ્રતિકારક પ્રણાલી પર લાગતી બ્રેકને હળવી કરી શકાય અને કેન્સરની ગાંઠ પર હુમલો કરી તેને નેસ્તોનાબૂદ કરી શકાય.

ક્યોટો યુનિવર્સિટી ઓફ જાપાનના પ્રોફેસર ટાસુકા હોન્જોએ પણ રોગપ્રતિકારક કોષો ઉપર આપણી રોગપ્રતિકારક પ્રણાલીને બ્રેક લગાવતું પ્રોટિન પીડી-૧ ઓળખી કાઢ્યું.

અત્રે ઉલ્લેખનીય છે કે એલીસન અને હોન્જોના પ્રોટિન્સ કાર્ય તો એક જ કરે છે એટલે કે રોગપ્રતિકારકતાને બ્રેક લગાવે છે પરંતુ બંનેની કાર્યપદ્ધતિ અલગ અલગ છે.

રોગ પ્રતિકારક પ્રણાલીના ‘ચેક-પોઈન્ટ્સ’ તરીકે ઓળખાતા આવા પ્રોટિન્સની સક્રિયતાને ઓછી કરી આપણી રોગપ્રતિકારક પ્રણાલીને કેન્સરગ્રસ્ત કોષો પર આક્રમણ કરવા પ્રેરિત કરી શકાશે આપણા શરીરની રોગપ્રતિકારકતા માટે જવાબદાર ટી-સેલ્સ, જો આ પ્રણાલી કાર્યરત થાય તો હજારો કેન્સરગ્રસ્ત કોષોનો ખાત્મો

બોલાવવાની ક્ષમતા પ્રાપ્ત કરશે. યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સના ફૂડ એન્ડ ડ્રગ એડમિનિસ્ટ્રેશન વિભાગ દ્વારા પણ આવા ‘બ્રેક’ કે ‘ચેક પોઈન્ટ્સ’ તરીકે ઓળખાતા પ્રોટિન્સની સક્રિયતામાં ઘટાડો કરી શકે તેવા ઔષધો- દવાઓને સ્વીકૃતિ આપવાની દિશામાં પહેલ શરૂ કરી છે.

પીડી-૧ પ્રોટિનની સક્રિયતામાં ઘટાડો કરતી દવાઓ-ઔષધો મેલેનોમા, લાંગ્સ અને બ્લેડરના કેન્સર સામે અસરકારક સાબિત થઈ રહી છે.

૭૬ વર્ષીય હોન્જોએ ટોક્યો ખાતે યોજાયેલ પરિષદમાં જ્યાં તેઓને નોબૅલ પારિતોષિકનું સન્માન આપવામાં આવ્યું ત્યારે કહ્યું કે આ દિશામાં હજી ઘણું સંશોધન કરવાનું બાકી છે અને મારા પ્રયત્નો આ દિશામાં અવિરત પણે ચાલુ રહેશે જેથી કરીને વધુમાં વધુ કેન્સરના દર્દીઓને જીવનદાન મળી શકે.

૭૦ વર્ષીય એલીસને નોબૅલ પારિતોષિકની ઘોષણા બાદ જણાવ્યું હતું કે કેન્સરના એવા દર્દીઓ જે ‘ચેક-પોઈન્ટ બ્લોકેજ’ સારવાર પદ્ધતિથી સ્વસ્થતા પામ્યા છે તેમને મળી ધન્યતા અનુભવું છું. અને આ દર્દીઓ મૂળભૂત વિજ્ઞાનની શક્તિ અને ક્ષમતાના ઘોતક છે. અત્રે ઉલ્લેખનીય છે કે અમેરિકાના ભૂતપૂર્વ રાષ્ટ્રપતિ જિમી કાર્ટર પણ એલીસન અને હોન્જોની ‘ચેક પોઈન્ટ બ્લોકેજ થેરાપી’ના માધ્યમથી કેન્સર સામે લડત આપી ચૂક્યા છે.

કેન્સરના ઈલાજ માટે સામાન્યતઃ શસ્ત્રક્રિયા રેડીયેશન કે કેમોથેરાપી જેવી વેદનાકારક સારવાર સામે ‘ચેક પોઈન્ટ બ્લોકેજ થેરાપી’ એક નવા પર્યાય તરીકે ઊભરી આવી છે ત્યારે આપણી રોગપ્રતિકારક પ્રણાલી ‘ઈમ્યુનોથેરાપી’ સ્વરૂપે એક નવા અવતારમાં કેન્સર જેવા અસાધ્ય રોગો ઉપરાંત અન્ય બીમારીઓ સામે લડવામાં ચાવીરૂપ ભૂમિકા ભજવશે તે સ્પષ્ટપણે આ સંશોધનથી વર્તાઈ આવે છે.

(આસી. પ્રોફેસર, ડીપાર્ટમેન્ટ ઓફ બાયોટેક્નોલોજી,
જિનેટિક્સ, બાયોઈન્ફર્મેટિક્સ, એનવીપાસ કોલેજ,
વલ્લભ વિદ્યાનગર-૩૮૮૧૨૦ મો: ૯૪૨૬૫૭૩૮૧૮)

॥ विद्यावृत्त ॥

॥ कोलेजवृत्त ॥

ભીખાભાઈ જીવાભાઈ વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય
(બીજેવીએમ કોમર્સ કોલેજ)

વલ્લભ વિદ્યાનગર સ્થિત સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી સંલગ્ન તથા ચરુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ભીખાભાઈ જીવાભાઈ વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય (બીજેવીએમ કોમર્સ કોલેજ)ના રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના (એન.એસ.એસ.) વિભાગ અંતર્ગત સમાજસેવાના માધ્યમ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓના વ્યક્તિત્વ વિકાસલક્ષી પ્રવૃત્તિઓ થાય છે. જેમાં શ્રમદાન, રક્તદાન શિબિર, સાક્ષરતા અંગેના કાર્યક્રમો, સ્વચ્છ ભારત અભિયાન, પ્રધાનમંત્રી જન-ધન યોજના અંતર્ગત ગ્રામીણ કક્ષાએ બેંક ખાતા ખોલવાની કામગીરી, એચ.આઈ.વી.-એઈડસ અંગેની જાગૃત્તિ, વૃક્ષારોપણ, શૌચાલય સર્વે, ડિજિટલ ભેન્કિંગ, રાષ્ટ્રીય કક્ષાનો વર્કશોપ, પૂરઘરસ્ત વિસ્તારમાં રાહત સહાય, મતદાર જાગૃત્તિ, પલ્લ પોલીયો રસીકરણ તથા દત્તક લીધેલ ગામ ખાતે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ વગેરે.

ઉપરોક્ત શ્રેષ્ઠ કામગીરીને ધ્યાનમાં લઈ ગુજરાત રાજ્ય એન.એસ.એસ. સેલ તથા ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી, ગુજરાત રાજ્ય ગાંધીનગર દ્વારા એન.એસ.એસ. યુનિટના સ્વયંસેવક કિશનકુમાર કાન્તીલાલ કોઠિયાને વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ના રાજ્ય કક્ષાનો “ગુજરાત રાજ્ય રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના પુરસ્કાર” તારીખ ૨૪મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૮ના રોજ ગુજરાત યુનિવર્સિટી-અમદાવાદ ખાતે માનનીય શ્રી ભુપેન્દ્રસિંહ યુડાસમા, શિક્ષણમંત્રી, ગુજરાત રાજ્ય તથા શ્રી કમલ કુમારકર, રીજીઓનલ ડિરેક્ટર એન.એસ.એસ., ભારત સરકાર તથા ડૉ.(કું)દર્શનાબેન જોશી, રાજ્ય એન.એસ.એસ. અધિકારી, ગુજરાત સરકારના શુભ હસ્તે એનાયત થયો હતો.

જે બદલ સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટીના માનનીય કુલપતિશ્રી પ્રો. ડૉ. શિરીષ કુલકર્ણી સાહેબ, એન.એસ.એસ. કો-ઓર્ડિનેટર ડૉ. જાગૃતિબેન સુવેરા તથા ચારુતર વિદ્યામંડળના માનનીય અધ્યક્ષ એન્જી. શ્રી ભીખુભાઈ પટેલ, ચારુતર વિદ્યામંડળના કુલપતિશ્રી ભાવેશભાઈ પટેલ, ચા.વિ.મં.ના માનદ્વ મંત્રીશ્રી ડૉ. એસ. જી. પટેલ તથા પ્રિન્સિપાલ ડૉ. કેતકી શેઠ તથા વિદ્યાર્થી મધ્યસ્થ સમિતિના ઉપ-પ્રમુખ તથા એન.એસ.એસ. પ્રોગ્રામ ઓફિસર ડૉ. પરેશ મોરધરા, એન.એસ.એસ. પ્રોગ્રામ ઓફિસર શ્રીમતી આર. એન. વોરા તથા કોલેજ

પરિવારના સર્વે સભ્યો તેમજ વિદ્યાર્થીઓએ અભિનંદન પાઠવ્યા હતા.

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી દ્વારા આયોજિત યુવા મહોત્સવમાં ઈલ્સાસ કોલેજનો સતત ત્રીજો અજય વિજય.

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી આયોજિત ઇન્ટર-કોલેજીએટ યૂથ ફેસ્ટિવલમાં ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ઇન્સ્ટીટ્યૂટ ઓફ લેન્ગવેજ સ્ટડીઝ એન્ડ એપ્લાઈડ સોશિઅલ સાયન્સ (ઈલસાસ) કોલેજ પ્રથમ ક્રમાંક સાથે સતત ત્રીજા વરસે વિજય થયેલ છે. એસપીયુ સંચાલિત કુલ ૫૮ કોલેજો અને ૧૮૦૦ થી પણ વધારે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા આ સ્પર્ધામાં ભાગ લેવામાં આવ્યો હતો. સાંજે ૬ વાગ્યા પછીથી ઇનામ વિતરણ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું, કુલપતિ ડૉ. શિરીષ કુલકર્ણી અને શિક્ષણ મંત્રી ભૂપેન્દ્રસિંહ યુડાસમાની અધ્યક્ષતામાં સમાપન સમારોહ યોજાયો હતો. જેમાં મુખ્ય મહેમાનપદે શ્રી દેવાંગભાઈ પટેલ (ઈપ્કોવાલા) હાજર રહ્યા હતા અને આ મહાનુભાવોના હસ્તે ઇનામ વિતરણ કરવામાં આવ્યા હતા. આ ત્રણ દિવસીય યુથ ફેસ્ટિવલમાં કુલ ૨૪ સ્પર્ધાઓ યોજાઈ હતી. આ કુલ ૨૪ સ્પર્ધાઓ ૪ ભાગમાં વહેંચાઈ હતી જેમાં મ્યુઝિક ઈવેન્ટસ, લિટરરી ઈવેન્ટસ, ડ્રામા ઈવેન્ટસ, ફાઈન આર્ટનો સમાવેશ થયો હતો. આમાં ઈલસાસ કોલેજે કિવઝ, વક્તૃત્વ સ્પર્ધા, ડિબેટ, લાઈટ વોકલ સોલો, ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટલ સોલો (નોન-પર્કસૂન) માં પ્રથમ સ્થાને વિજય થઈ હતી તથા સ્કીટ, વેસ્ટર્ન સોલો, મિમિક્રીમાં બીજા સ્થાને આવ્યા હતા અને વેસ્ટર્ન યુપ , ક્લાસિકલ સોલોમાં ત્રીજા સ્થાને આવ્યા હતા. કાર્યક્રમના અંતે ચારુતર વિદ્યામંડળના ચેરમેન ઈજનેર શ્રી ભીખુભાઈ પટેલ દ્વારા આશીર્વાદ વચન આપવામાં આવ્યું હતું. ઈલ્સાસ કોલેજના આચાર્ય ડૉ. સની થોમસ દ્વારા કહેવામાં આવ્યું હતું કે વિદ્યાર્થીઓના અથાક પરિશ્રમથી અને શિક્ષકોની મહેનતથી આ વિજય પ્રાપ્ત થયો છે.

એનવિપાસ કોલેજના વિદ્યાર્થીની સપ્ટીય સ્તરની સિદ્ધિ

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત નટુભાઈ વિ. પટેલ કોલેજ ઓફ ધ્યોર એન્ડ એપ્લાઈડ સાયન્સીઝના એનએસએસ સ્વયંસેવક અને કોલેજ મધ્યસ્થ સમિતિના જનરલ સેક્રેટરી દર્શિત ધર્મશ શાહે ૨૧ સપ્ટેમ્બરથી ૧ ઓક્ટોબર દરમ્યાન હિમાચલ પ્રદેશમાં ધર્મશાલા મુકામે રીજીયોનલ માઉન્ટેનીયરીંગ સેન્ટર દ્વારા આયોજિત એનએસએસ નેશનલ એડવેન્ચર કેમ્પમાં ગુજરાત રાજ્યના પ્રતિનિધિ તરીકે ભાગ લીધો હતો. તેણે યાળીસ કિલોમીટર ટ્રેકિંગ કરીને નવ હજાર પાંચસો ફૂટની ઊંચાઈ

સર કરી હતી. કોલેજના આચાર્યશ્રી ડૉ. બાસુદેબ બક્ષી, મધ્યસ્થ સમિતિના ઉપપ્રમુખ પ્રા. શ્રેયા શાહ, એનએસએસ પ્રોગ્રામ ઓફિસર્સ ડૉ. યોગેશ પટેલ, પ્રા. કાર્તિક જગતાપ, પ્રા. મયુરભાઈ પટેલ અને સમગ્ર કોલેજ પરિવારે દર્શિતને તેની આ વિરલ સિદ્ધિ બદલ બિરદાવીને અભિનંદન પાઠવ્યા હતા.

આંતરકોલેજ યુવા મહોત્સવ-૨૦૧૮માં એન. વિ. પટેલ સાયન્સ કોલેજનો ઉત્કૃષ્ટ દેખાવ

સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી, વલ્લભ વિદ્યાનગર દ્વારા તા. ૩, ૪, ૫ ઓક્ટોબર- ૨૦૧૮ દરમ્યાન આંતરકોલેજ યુવા મહોત્સવનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત નટુભાઈ વિ. પટેલ કોલેજ ઓફ પ્યોર એન્ડ એપ્લાઈડ સાયન્સીઝ, વલ્લભ વિદ્યાનગરના વિદ્યાર્થીઓએ ઉત્સાહભરે ભાગ લઈને ઉત્કૃષ્ટ દેખાવ કર્યો હતો. કોલેજે ઓન ધ સ્પોટ ફોટોગ્રાફી અને વેસ્ટર્ન વોકલ ગ્રુપ સોંગ સ્પર્ધામાં દ્વિતીય તથા વેસ્ટર્ન વોકલ સોલો સ્પર્ધામાં તૃતીય સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. કોલેજ ટીમ ઈન્ચાર્જ પ્રા. કાર્તિક જગતાપે સ્પર્ધકોને તૈયાર કરવામાં મહત્ત્વની ભૂમિકા ભજવી હતી.. કોલેજના આચાર્ય શ્રી ડૉ. બાસુદેબ બક્ષી, મધ્યસ્થ સમિતિના ઉપપ્રમુખ શ્રીમતી શ્રેયાબેન શાહ, વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ દર્શિત શાહ અને સમગ્ર કોલેજ પરિવારે વિજેતા વિદ્યાર્થીઓ સહિત સર્વ સ્પર્ધકોને કોલેજને ગૌરવાન્વિત કરવા બદલ હાર્દિક અભિનંદન પાઠવ્યા હતા.

એનવિપાસ કોલેજમાં વ્યસનની હાનિકારકતા અંગેનો જાગૃતિ કાર્યક્રમ યોજાયો

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત નટુભાઈ વિ. પટેલ કોલેજ ઓફ પ્યોર એન્ડ એપ્લાઈડ સાયન્સીઝના એન્ટી ટોબેકો સેલ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને તમાકુ અને તેની બનાવટોના વ્યસનના હાનિકારક પ્રભાવો અંગે માહિતગાર કરવા વિશિષ્ટ કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રસંગે જી. જે. પટેલ આયુર્વેદિક કોલેજ, ન્યુ. વલ્લભ વિદ્યાનગરના વ્યાપ્યાતા ડૉ. યોગેશ દેવલેએ તમાકુ અને તેની બનાવટોના વ્યસનથી થતા નુકસાન વિષે સૌને માહિતગાર કર્યા હતા. તદુપરાંત સાયટ્રન મેકિંગ સ્પર્ધાનું આયોજન પણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ બંને કાર્યક્રમોમાં વિવિધ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના આશરે દોઢસો વિદ્યાર્થીઓએ ઉત્સાહભરે ભાગ લીધો હતો.

કોલેજના આચાર્યશ્રી ડૉ. બાસુદેબ બક્ષીએ આવા માહિતીપ્રદ કાર્યક્રમના આયોજન માટે ઈન્ચાર્જ પ્રાધ્યાપકો ડૉ. કુંદનકુમાર મિશ્રા, ડૉ. નિરવ સાપરિયા

અને ડૉ. અંજલી કુલકર્ણીને અભિનંદન પાઠવ્યા હતા. ચારુતર વિદ્યામંડળના નોન-એકેડેમિક ફોરમના કો-ઓર્ડિનેટર ડૉ. યોગેશ પટેલ, મધ્યસ્થ સમિતિના ઉપપ્રમુખ પ્રા. શ્રેયાબેન શાહ, વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ દર્શિત શાહ પણ આ પ્રસંગે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

ન્યુ વિદ્યાનગર, એરીબાસ કોલેજમાં નવરાત્રી યોજાઈ

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત, ન્યુ વિદ્યાનગરમાં આવેલી અશોક એન્ડ રીટા પટેલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઈંટીગ્રેટેડ સ્ટડીસ એન્ડ રિસર્ચ ઈન બાયોટેકનોલોજી એન્ડ એપ્લાઈડ સાયન્સ કોલેજમાં નવરાત્રીનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રસંગે ચારુતર વિદ્યામંડળના માનદમંત્રી ડૉ. એસ.જી. પટેલ અને માનદ સહમંત્રી શ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પી. પટેલ, શ્રીમતી વી.બી. પટેલ ખાસ હાજર રહ્યાં હતાં અને જગદ જનની માં અંબાની આરતી ઉતારી, એરીબાસના વિદ્યાર્થીઓ માટે નવરાત્રી કાર્યક્રમની શરૂઆત કરાઈ હતી. સંસ્થાનાં ઈનચાર્જ હેડ ડૉ. ભક્તિ બાજપાઈ મેડમે સમગ્ર વિદ્યાર્થીમિત્રો અને સ્ટાફમિત્રોને ગરબાનું મહત્ત્વ, શેરી ગરબા અને ભારતીય સંસ્કૃતિની પરંપરા વિષેની સમજ આપી હતી. કાર્યક્રમનું સંચાલન ડૉ. ભક્તિ બાજપાઈના માર્ગદર્શન પ્રમાણે કલ્ચરલ કમિટિનાં કન્વિનર ડૉ. સંદીપ ચોવટીયા અને કલ્ચરલ સેક્રેટરી રાજ નાયક અને સભ્યો પાર્થ પટેલ, કૃપા પ્રજાપતિ, દિપાલી સાવલિયા અને આયુષી ઓઝા દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

ન્યુ વિદ્યાનગરની એરીબાસ કોલેજ દ્વારા શૈક્ષણિક પ્રવાસ યોજાયો

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત, ન્યુ વિદ્યાનગરની એરીબાસ કોલેજમાં એમ.એસસી. ઈન ફોરેન્સિક્સ સાયન્સ અને જીનેટિક્સમાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓ માટે શૈક્ષણિક પ્રવાસ અંતર્ગત અમદાવાદ સ્થિત ‘યુનીપેથ’ લેબોરેટરી તેમજ ગાંધીનગરમાં આવેલી ગુજરાત ફોરેન્સિક્સ સાયન્સ યુનિવર્સિટી અને ગુજરાત બાયોટેકનોલોજી રિસર્ચ ઈન્સ્ટિટ્યૂટની મુલાકાત લીધી. જેમાં યુનીપેથ લેબોરેટરીના ડૉ.કે.એમ. સીંઘ દ્વારા આધુનિક ટેકનિકો દ્વારા મનુષ્યમાં થતાં ભયાનક આનુવંશિક તેમજ ચેપી રોગના નિદાન માટે વપરાતા વૈજ્ઞાનિક સાધનો અને તેની ઉપયોગિતાની માહિતી આપી હતી.

ગુજરાત ફોરેન્સિક્સ સાયન્સ યુનિવર્સિટીનાં ડૉ. ભાર્ગવ સી. પટેલે, એરીબાસનાં એમ.એસસી. ઈન ફોરેન્સિક્સ સાયન્સનાં વિદ્યાર્થીઓને અત્યાધુનિક લેબોરેટરી જેવી કે બેલેસ્ટિક્સ લેબોરેટરી, સાયબર ડીફેન્સ

સેન્ટર, ફોરેન્સિક્સ બાયોટેકનોલોજી તેમજ ફોરેન્સિક્સ ફિઝિક્સ અને કેમિસ્ટ્રી લેબોરેટરીનાં વિવિધ મશીનો અને તેનો વધતાં જતાં ગુનાઓના વૈજ્ઞાનિક નિરાકરણના ઉપયોગ વિશે તજજ્ઞો દ્વારા વિસ્તૃત માહિતી તેમજ તેઓનાં વિષયની સમાજ અને દેશસેવા માટેની ઉપયોગિતા અંગેની માહિતીથી સૌ વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહિત કર્યા હતાં.

ગુજરાત બાયોટેકનોલોજી રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટના નિયામક ડૉ.સી.જી. જોષીનાં માર્ગદર્શન હેઠળ વિષય તજજ્ઞો દ્વારા અત્યાધુનિક સાધનો જેવાં કે જીસી, એચ.પી.એલ.સી., ડીએનએ સિક્વન્સિંગ મશીન અને તેનો સૂક્ષ્મજીવો, મનુષ્યો, વનસ્પતિઓ અને પ્રાણીઓનાં જૈવ રસાયણિક તેમજ જનનીક અભ્યાસ માટેની ઉપયોગિતા દ્વારા સવિસ્તાર પ્રાયોગિક માહિતી થકી વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહિત કર્યા હતાં. સમગ્ર શૈક્ષણિક પ્રવાસનું સફળ આયોજન સંસ્થાના ઇન્ચાર્જ હેડ ડૉ. ભક્તિ બાજપાઈના માર્ગદર્શન પ્રમાણે એરીબાસનાં અધ્યાપક ડૉ. સુનિલ ખ્રિસ્તી અને ડિપાર્ટમેન્ટ હેડ ડૉ.જે.બી. ચૌહાણ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

સેમકોમ કોલેજે ઇનોવેશન કોન્ફરન્સમાં ભાગ લીધો

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત સેમકોમ કોલેજે ૨૪મી ઇનોવેશન અને વ્યાપકવૃદ્ધિ કોન્ફરન્સમાં અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસિએશન ખાતે તા. ૬ ઓક્ટોબર ૨૦૧૮ના રોજ ભાગ લીધો હતો. વિવિધ શાખાઓ જેમ કે બીબીએ, બીકોમ, બીસીએ, બીબીએઆઈટીએમ, એમકોમ, ઇ-બિઝનેસના ૨૮ વિદ્યાર્થીઓ અને કોલેજના બે પ્રાધ્યાપકોએ ઉત્સાહભરે ભાગ લીધો હતો. વિદ્યાર્થીઓએ વિવિધ ક્ષેત્રોમાં જેમ કે ઇનોવેશન ઇન વેલ્થ ક્રિએશન, સમ્પૂર્ણ સ્વાસ્થ્ય રક્ષણ, સૂર્યપ્રકાશ (સોલાર એનર્જી)નો વ્યાપક વપરાશ, મધ્યપદેશમાંથી ઘઉં લેવાલમાં પારદર્શકતા, વડાપ્રધાનની ઉજવણી સંક્રમ, કૌશલ્ય વૃદ્ધિ અને રોજગારીની તકો તેમજ ટેલી મેડિસીનનો ઉપયોગ (આસામ રાજ્યમાં)ની માહિતી મેળવી હતી. અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસિએશન ખાતે સમગ્ર કાર્યક્રમનું આયોજન પ્રો. એન. રવિચન્દ્રન અને શ્રી રાજારામે કર્યું હતું. વિદ્યાર્થીઓએ આ કોન્ફરન્સમાં વિવિધ ક્ષેત્રોનું બહોળું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું.

સેમકોમ કોલેજના આચાર્ય ડૉ. વહિદા થોમસના માર્ગદર્શન હેઠળ વિદ્યાર્થી મધ્યસ્થ સમિતિના ઉપપ્રમુખ ડૉ. રીના દવે, પ્રા. સુનિલ ચૌધરી અને પ્રા. ડૉ. સ્વાતી પરબના સહયોગ પ્રયાસથી આ કાર્યક્રમ સફળ રહ્યો હતો.

આઈ.બી. પટેલ ઇંગ્લિશ સ્કૂલ (માધ્યમિક વિભાગ)નાં વિદ્યાર્થીની આણંદ જિલ્લા ઇકો-એમ્બેસેડર તરીકે પસંદગી

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત આઈ.બી. પટેલ ઇંગ્લિશ સ્કૂલ (માધ્યમિક વિભાગ)નાં વિદ્યાર્થી શ્રેયાંશ અલ્પેશભાઈ પટેલે જિલ્લા કક્ષાની વક્રત્વ સ્પર્ધામાં “સાતત્યપૂર્ણ જીવન માટે પાણી” વિષય પર પોતાનું મંતવ્ય રજૂ કર્યું હતું. આ હરીફાઈમાં તેણે પ્રથમ નંબર મેળવી રૂ. ૨૦૦૦નું ઇનામ તથા સર્ટિફિકેટ પ્રાપ્ત કરી શાળાનું તથા તેના પરિવારનું ગૌરવ વધાર્યું છે. આ ઉપરાંત તેની પસંદગી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે ઇકો-એમ્બેસેડર તરીકે થઈ છે જેથી શાળાનો સમગ્ર પરિવાર ગૌરવની લાગણી અનુભવે છે.

શાળાનાં ઇકો ક્લબ ઇન્ચાર્જ શ્રી ભાસ્કરભાઈ પટેલે માર્ગદર્શન પૂરું પાડી વિદ્યાર્થીને તૈયાર કરવાની જહેમત ઉઠાવી હતી. શાળાનાં આચાર્ય શ્રી ડૉ. મહેશ ખ્રિસ્તી તથા સમગ્ર શિક્ષકગણે અભિનંદન પાઠવી પ્રોત્સાહન પૂરું પાડ્યું હતું.

આઈ.બી. પટેલ ઇંગ્લિશ સ્કૂલનો વિવિધ સ્પર્ધાઓમાં ઝળહળતો દેખાવ

ચારુતર વિદ્યામંડળ દ્વારા સંચાલિત આઈ.બી. પટેલ ઇંગ્લિશ સ્કૂલ (મા., ઉ.મા.) વિદ્યાનગરના વિદ્યાર્થીઓએ સી.ઝેડ. પટેલ કોલેજ ઓફ બિઝનેસ એન્ડ મેનેજમેન્ટ, ન્યુ વિદ્યાનગર ખાતે ‘વર્લ્ડ ટુરીઝમ ૩’ અંતર્ગત વિવિધ સ્પર્ધાઓમાં ભાગ લીધો હતો.

વિદ્યાર્થીઓમાં ટૂર્સ એન્ડ ટૂરીઝમ અંગે જાગૃતતા ફેલાય એ સંદર્ભથી સી.ઝેડ પટેલ કોલેજ ઓફ બિઝનેસ એન્ડ મેનેજમેન્ટમાં વિવિધ સ્પર્ધાઓનું આયોજન કરવામાં આવ્યું. જેમાં બહોળી સંખ્યામાં શાળાના વિદ્યાર્થીઓએ ભાગ લીધો હતો. જેમાં પોસ્ટ કોમ્પીટીશનમાં પરમાર કેશ્વી પ્રજ્ઞેશભાઈ તૃતીય, કોલાજ મેકીંગમાં ચૌહાણ નિરાલી મુકુલકુમાર દ્વિતીય તથા કુશવાહ રાગિણી જે પ્રથમ, શોર્ટ ફિલ્મ મેકીંગમાં પરમાર આસ્થા ભાનુભાઈ, ક્વીઝમાં લામસે કુંદન બી અને પંડ્યા નિર્મિત કે.ની ટીમ પ્રથમ તથા ડીબેટ કોમ્પીટીશનમાં ઇનામદાર મેથા અને માછી ઇશા ડી.ની. ટીમ દ્વિતીય તેમજ કંસાગરા જાસ્મીન એ અને સોલંકી અંજલિ એચ. તૃતીય સ્થાન ઉપર રહ્યા હતા. આમ, કુલ દસ વિદ્યાર્થીઓને નિર્ણાયકો દ્વારા ટ્રોફી તેમજ સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવ્યા. આ તમામ વિદ્યાર્થીઓને શાળાના કન્વિનર શ્રી દર્શન એચ. સુથારે માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

શાળાના આચાર્યશ્રી ડૉ. મહેશ સ્ટેલીન ખ્રિસ્તીએ તમામ વિદ્યાર્થીઓને ખૂબ-ખૂબ શુભેચ્છાઓ

આપી બિરદાવ્યા હતા.

યા.વિ.મ.ના માનદ્ મંત્રીશ્રી ડો. એસ.જી. પટેલની ઉપસ્થિતિમાં યા.વિ.મં. સંચાલિત ઉ.મા.શિ.સં. વિ.પ્ર. (આર.પી.ટો.પી.) ખાતે હિન્દી દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી જેમાં યા.વિ.મં. સંચાલિત મા. અને ઉ.મા. શિક્ષણ સંસ્થાઓ વચ્ચે વિવિધ સ્પર્ધાઓનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં આર.પી.ટી.પી.ની વિદ્યાર્થીની ધ્રુવા કાપડી ગીત સ્પર્ધામાં પ્રથમ નંબર અને પૂનમ પટેલ સુલેખનમાં તૃતીય નંબર પ્રાપ્ત કરે છે. શાળાના આચાર્યશ્રીએ વિજેતાઓને અભિનંદન પાઠવ્યા હતા તથા સમગ્ર કાર્યક્રમનું આયોજન કરનાર મ. શિક્ષિકા રક્ષાબેન ચૌધરીને બિરદાવ્યા હતા.

એમ.યુ. પટેલ ટેકનિકલ હાઈસ્કૂલ, વલ્લભ વિદ્યાનગરમાં કલા ઉત્સવની ઉજવણી

ચારુતર વિદ્યામંડળ, વલ્લભ વિદ્યાનગર, સંચાલિત એમ.યુ. પટેલ ટેકનિકલ હાઈસ્કૂલમાં તા. ૬-૧૦-૨૦૧૮ને શનિવારે કલા ઉત્સવની ઉમંગભરે ઉજવણી કરવામાં આવી હતી. ધો.૮ અને ૧૦ના વિદ્યાર્થીઓએ આ કલા ઉત્સવ અંતર્ગત ડાન્સ, નાટક, એકપાત્રીય અભિનય, ગીતગાન, મીમીકી, મહાપુરુષો વિષે વક્તવ્ય વગેરે રજૂ કર્યા હતાં. મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓએ ખૂબ જ આનંદ માણ્યો હતો. કાર્યક્રમનાં અંતે પ્રથમ ત્રણ નંબર મેળવનાર કૃતિઓમાં ભાગ લેનાર વિદ્યાર્થીઓને ઈનામો આપવામાં આવ્યા હતા.

કલા ઉત્સવનો આ કાર્યક્રમ, આચાર્યશ્રી શંકરભાઈ એસ. પારગીના માર્ગદર્શન હેઠળ હસમુખભાઈ પી. ધામેયા, ધર્મિષ્ઠાબેન આર. ધારીયા, શિલ્પાબેન એ. અમીન, એશાબેન કા. પટેલ, શેફાલીબેન દુધાત્રા વગેરેના સહકારથી સફળ રહ્યો હતો.

ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરી -સામાન્ય પ્રવાહમાં જૂન માસથી ઈન્ટર્નશીપ કાર્યક્રમ

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરી -સામાન્ય પ્રવાહમાં જૂન માસથી ઈન્ટર્નશીપ કાર્યક્રમ અંતર્ગત એમ.બી. પટેલ કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશનના તાલીમાર્થી પ્રતીક્ષા પરમાર દ્વારા શાળામાં વિવિધ સહશૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. પ્રથમસત્રના અંતે સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમના આયોજન અંતર્ગત સ્ત્રીની વ્યથા દર્શાવતું નાટક, વન્દેમાતરમ ડાન્સ, ગ્રુપ એન્ડ સોલો સોંગ, ફિલ્મી ડાન્સ, ભજન વગેરે તેમણે વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોને તૈયાર કરાવી સુંદર સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ રજૂ કર્યો હતો શાળાના આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર

સુથાર, સુપરવાઈઝર શ્રી સી.કે. ચૌધરી અને સૌ શિક્ષકોએ તેમની શાળાકીય કામગીરીને બિરદાવી અને અભિનંદન સહ શુભેચ્છાઓ પાઠવી હતી. જ્યારે પ્રતીક્ષાબેને સૌ વિજેતાઓને પારિતોષિક આપી પ્રોત્સાહિત કર્યા હતાં. વર્લ્ડ ટુરિઝમ ડે અંતર્ગત યોજાયેલ પોસ્ટર સ્પર્ધામાં ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરી સામાન્ય પ્રવાહના વિદ્યાર્થીઓનો ઝળહળતો દેખાવ

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત સી.એડ. પટેલ કોલેજ ઓફ બિઝનેસ એન્ડ મેનેજમેન્ટ, ન્યુ વલ્લભ વિદ્યાનગર દ્વારા “વર્લ્ડ ટુરિઝમ ડે” અંતર્ગત યોજાયેલ “પોસ્ટર સ્પર્ધા”માં ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરી-સામાન્ય પ્રવાહના શિક્ષકશ્રી કિંજલકુમાર જોશીના માર્ગદર્શન હેઠળ સંસ્થાની વિદ્યાર્થીનીઓએ ભાગ લીધો હતો જેમાં જેનીસ એન.કિશ્ચિયન-પ્રથમ ક્રમે અને કૃતિકા જી.ભાવસાર દ્વિતીય ક્રમે વિજેતા જાહેર થયા હતાં સંસ્થાનાં આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથારે શિક્ષકશ્રી જોષી સાહેબ અને વિજેતા તેમજ ભાગ લેનાર સ્પર્ધક વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન પાઠવ્યા હતા.

ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરીમાંથી એન.એસ.એસ.નો પ્રેરણા પ્રવાસ યોજાયો

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ટી.વી. પટેલ હાયર સેકન્ડરીમાંથી ૨૮ સપ્ટેમ્બરના રોજ એક દિવસીય રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના અંતર્ગત ઈન્દ્રોડા નેયર પાર્ક, ગાંધી કુટિર અને અક્ષરધામનો પ્રેરણા પ્રવાસ ચારુતર વિદ્યામંડળના સહયોગથી પ્રોગ્રામ ઓફિસર શ્રી આર.બી. ઝાલા, શ્રી પ્રકાશભાઈ સોલંકી અને શ્રીમતી એચ.એમ. રાઠોડ દ્વારા આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથારના માર્ગદર્શન હેઠળ યોજાયો. જેમાં સંસ્થાના એન.એસ.એસ.ના સ્વયંસેવકોએ ઈન્દ્રોડા નેયર પાર્કમાં વિવિધ કુદરતી વૃક્ષો, છોડ, દુર્લભ વનસ્પતિ અને વન્ય પ્રાણી-પક્ષીઓ નિહાળ્યા બાદ ગાંધી કુટિરની મુલાકાત લઈ મહાત્મા ગાંધીજીના જીવનના વિવિધ પ્રેરણાત્મક પ્રસંગો, સત્યાગ્રહ, હડત, અનશન વગેરે અંગે માહિતી મેળવી અને પ્રસિદ્ધ અક્ષરધામ મંદિરની મુલાકાત લઈ ભગવાન સ્વામીનારાયણના આશીર્વાદ લઈ જીવનમાં સદા નિર્વ્યસની, ધર્મપરાયણ, પરોપકાર, સત્યવચન પાલન જેવા ગુણો પ્રાપ્ત કરવાની શીખ મેળવી હતી આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથારે સૌ આયોજકો અને સ્વયંસેવકોને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન પાઠવ્યાં હતાં.

॥ सूचना ॥

૧. 'વિ-વિદ્યાનગર' વલ્લભ વિદ્યાનગરના શૈક્ષણિક ટ્રસ્ટ ચારુતર વિદ્યામંડળ તરફતી દર માસે નિયમિત પ્રકાશિત થતું શિક્ષણ, સાહિત્ય અને સંસ્કાર વિષયક સામગ્રી પીરસતું સર્વલક્ષી સુરુચિપૂર્ણ સામાયિક છે. માનવજીવનને ઉન્નતિકારક અને યુવાવર્ગને પ્રેરક, શિષ્ટ સરળ શૈલીમાં, મૌલિક, અનુવાદિત ઉપરાંત સંચય સ્વરૂપ (digest)માં પણ સામગ્રી આપવામાં આવે છે.
૨. |વિમાં મોકલેલું લખાણ મૌલિક હોવું જરૂરી છે. પ્રકાશન અર્થે કૃતિ મોકલતી વખતે લેખકે એની ઝેરોક્ષ નકલ પોતાની પાસે અવશ્ય રાખવી. તંત્રીને ઝેરોક્ષ નકલ મોકલવી નહિ. મૂળ લખાણ જ મોકલવું. લખાણ કાગળની એક બાજુએ, ફૂલસ્કેપ કાગળ પર હાંસિયો પાડીને જ મોકલવું જરૂરી છે. પોસ્ટકાર્ડ કે ઈન્લેન્ડ પર મોકલેલું લખાણ પ્રકાશન માટે સ્વીકારવામાં આવશે નહિ. કૃતિના સ્વીકાર-અસ્વીકાર અંગેના નિર્ણયનો અધિકાર તંત્રી-સંપાદક મંડળનો રહેશે.
૩. સાધારણ રીતે લાંબા લેખોને અવકાશ ઓછો છે. લખાણ ટૂંકું અને મુદ્દાસર હોય એ જરૂરી છે. લખાણમાં અંગ્રેજી શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો હોય ત્યાં સાથે કોંસમાં ગુજરાતી પર્યાય આપવો આવશ્યક છે. લખાણ ગૂજરાત વિદ્યાપીઠના માન્ય જોડણીકોશ અનુસારની જોડણીમાં હોવું જરૂરી છે. લેખમાંના લખાણના અભિપ્રાયની જવાબદારી સંબંધિત લેખકની જ રહેશે, તંત્રી કે સંપાદક મંડળ એ અંગે જવાબદાર રહેશે નહીં.
૪. |વિ માં મોકલેલું લખાણ પ્રકાશન અર્થે અન્ય સામયિકને પણ મોકલેલું ન હોવું જોઈએ. એ અંગેની કાળજી તેમજ જવાબદારી લેખકે રાખવી જરૂરી છે. સામાન્ય રીતે એક-બે માસમાં કૃતિ પ્રકાશિત ન થાય તો અસ્વીકૃત કૃતિ પરત મોકલવાની પદ્ધતિ નથી. તેથી જવાબી ટપાલખર્ચ ન મોકલવું. પ્રત્યેક કૃતિ નીચે લેખકે પિનકોડ સાથેનું પૂરેપૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું.
૫. 'વિ-વિદ્યાનગર' દર માસની પાંચમી તારીખે નિયમિતરૂપે પ્રકાશિત થાય છે. સામયિકનો અંક ચોકસાઈથી રવાના કરવામાં આવે છે. ટપાલમાં અંક ગેરવલ્લે જાય તો તે અંગેની જવાબદારી સંસ્થાની નથી. અંક ન મળ્યાની ફરિયાદ અંક પ્રગટ થયા પછી એક માસ સુધીમાં મળશે તો જ તેના પર ધ્યાન આપી શકાશે. અલબત્ત, અંક સિલકમાં હશે તો બીજી નકલ મોકલવામાં આવશે.
૬. લવાજમ વાર્ષિક-આજીવન રૂબરૂમાં-મની ઓર્ડરથી-બેન્ક ડ્રાફ્ટ-ચેકથી મોકલી શકાય. મનીઓર્ડરની કૃપનમાં ગ્રાહકે સ્પષ્ટ અક્ષરે પોતાનું નામ-સરનામું, પિનકોડ સાથે લખવું. બહારગામના બેન્ક ડ્રાફ્ટ-ચેકમાં લવાજમની રકમ ઉપરાંત રૂપિયા પાંત્રીસ ઉમેરવા. ગમે તે માસથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે. લવાજમ 'ચારુતર વિદ્યામંડળ'ના નામે મોકલવું.
૭. દિવંગત થયેલા આજીવન ગ્રાહક અંગે તેમનાં સગાં-સંબંધીઓને તે વિશે કાર્યાલયને જાણ કરવા વિનંતી.
૮. વ્યવસ્થા અંગેનો તેમજ તંત્રી સાથેનો સઘળો પત્રવ્યવહાર નીચેના સરનામે કરવો:

ઉર્વીશ છાયા

તંત્રીશ્રી, વિ-વિદ્યાનગર, આસિ. પ્રોફેસર, એન.વી. પટેલ સાયન્સ કોલેજ, વલ્લભ વિદ્યાનગર

ઈ-મેઈલ: editor.vidyanagar@gmail.com, urvish.chhaya@gmail.com

લવાજમ: વાર્ષિક : ₹ ૧૫૦, સ્થાનિક વિદ્યાર્થીઓ માટે પ્રોત્સાહક લવાજમ ₹ ૧૦૦

આજીવન : ₹ ૧૫૦૦

વિદેશમાં : ૨૫ \$ અથવા ૧૫ £ આજીવન ૧૦૦ \$ અથવા ૭૦ £

છૂટક નકલની કિંમત: ₹ ૧૫ + રવાનગી ખર્ચ ₹ ૧૦

સીવીએમના ગ્રીન ઓડિટ સેલ તથા ગુજરાત ક્લીનર પ્રોડક્શન કેન્દ્ર ગાંધીનગર વચ્ચે પર્યાવરણ મૂલ્યાંકન ક્ષેત્રે થયેલ એમ.ઓ.યુ. પર હસ્તાક્ષર કરતા સીવીએમના અધ્યક્ષશ્રી ઈજનેર ભીષુભાઈ પટેલ, જીસીપીના મેમ્બર સેક્રેટરીશ્રી ડૉ. ભરત જૈન દૃશ્યમાન થાય છે. આ પ્રસંગે ગ્રીન ઓડિટ સેલના કો-ઓર્ડિનેટર પ્રો. નિર્મલકુમાર તથા નોન એકેડેમિક ફોરમના કો-ઓર્ડિનેટર ડૉ. યોગેશ પટેલ દૃશ્યમાન થાય છે. ઈન્સેટમાં સ્મૃતિ ચિહ્ન અર્પણ કરતા મહાનુભાવો દૃશ્યમાન થાય છે.

સીવીએમ સંચાલિત ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક શિક્ષણ સંકુલ (વિજ્ઞાન પ્રવાહ) આરપીટીપી ખાતે યોજવામાં આવેલ હિન્દી દિવસની ઉજવણી પ્રસંગે લેવાયેલ તસવીરમાં મંચસ્થ સીવીએમના માનદમંત્રીશ્રી ડૉ. એસ. જી. પટેલ, વિવિધ શાળાઓનાં આચાર્યશ્રીઓ, શિક્ષકગણ તથા વિજેતા વિદ્યાર્થીઓ દૃશ્યમાન થાય છે. ઈનસેટમાં ગીત સ્પર્ધામાં પ્રથમ આવેલ આરપીટીપીની વિદ્યાર્થીની કુ. ધ્રુવા કાપડીને પારિતોષિક એનાયત કરતા માનદમંત્રીશ્રી નજરે પડે છે.

V-Vidyanagar 20 (11)
Published on Monday, 05.11.2018
No. of Pages 36 Including Cover
ISSN 0976 – 9609 V-Vidyanagar

November 2018

Postal Regd. No. AND/318/2018-20
RNI Regd. No. Guj/2009-11/5433
Posted at Vallabh Vidyanagar on
5th of Every Month

Statue of Unity Gujarat India 182 MTS

SPRING TEMPLE
BUDDHA
CHINA
153 MTS

USHIKU
DAIBUTSU
JAPAN
120 MTS

STATUE OF
LIBERTY
USA
93 MTS

THE MOTHERLAND
CALLS
RUSSIA
85 MTS

CHRIST
THE REDEEMER
BRAZIL
39.6 MTS

Editor: Dr. Urvish Chhaya

Printed at Anand Press, Anand 388 001

Printed, Published and owned by Dr. S.G. Patel, Hon. Secretary, Charutar Vidya Mandal and
Published at Vallabh Vidyanagar 388120, Gujarat (INDIA)